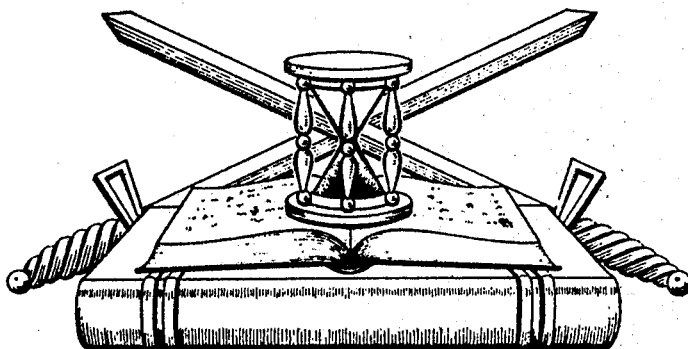

MARS EN GESCHIEDENIS

12e jaargang nummer 6 - nov./ dec. 1978.

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter : F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter : C.A. Heshusius
1e Secretaris : H. Muller
Penningmeester : C.J. Kneppelhout
2e Secretaris : E.W. van Popta
Leden : jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
J. van den Berg
drs. J.A. Bom
B.C. Cats
drs. J.P.C.M. van Hoof
J.C. Hopperus Buma
F.J. van Lier
F.J.A. Lutz
drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir
Adviseur : mr. Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter : Oranje Nassaustraat 1, 4191 EC Geldermalsen, tel.
03455 - 1773.
Ondervoorzitter : Wassenaarseweg 161, 2596 CP 's-Gravenhage, tel.
070 - 248495.
1e Secretaris : Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel.
076 - 653239.
Penningmeester : Edo Bergsmastraat 9, 7009 BK Doetinchem, tel.
08340 - 23982.

Contributie bedraagt per jaar min. f 30,00, te storten op rek. no. 53.30.33.403 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Doetinchem, ten name van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Doetinchem.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE:

: J. van den Berg, drs. J.P.C.M. van Hoof, E.W. van Popta.
Redactie-adres : Heliotrooplaan 356 L, 2555 MK 's-Gravenhage.

SAMENSTELLING REDACTIE-ADVIESCOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

MARS EN HISTORIA

12e jaargang
nummer 6
nov./dec. 1978.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen.

- Notulen van de bijzondere ledenvergadering.
- Notulen van de twaalfde algemene ledenvergadering.
- Lezing 'Onderscheidingen, wat willen we ervan weten?'
- Jaarrede van de voorzitter.
- 7e opgave van wijzigingen op de ledenlijst 1977.
- Verslag van de najaarsexkursie in Rotterdam op 21 oktober j. l. .

Militariade	door	F. J. van Lier.
De gordel is nog steeds van smaragd (I)	door	M. van der Giessen.
Aantekeningen bij 'Een geheimzinnige Hollandse eihandgranaat'	door	J. J. de Wolf.
Hulpkorpsen onder commando van het KNIL, 1940 - 1942, en hun emblemen	door	C. van Ekeris en B. C. Cats.
Pantservoertuigen	door	M. C. vander Hoog.
Uit het dagboek van luitenant Donck (XI)	door	C. A. Heshusius.

Boekaankondigingen.

- J. F. Teupken, De Koninklijke Nederlandsche troepen (facsimile-uitgave).
- C. A. Heshusius, Geschiedenis van de cavalerie en pantsertroepen ven het KNIL.
- J. C. T. van Blommestein, De grebbelinie van militair verdedigingswerk tot cultuurhistorisch erfgoed en natuurmonument.

BESTUURSMEDEDELINGENNotulen van de bijzondere ledenvergadering

van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie, gehouden op 23 september 1978 te Amersfoort.

1. Opening.

Te 12.00 uur opende de vice-voorzitter de vergadering en heette de aanwezigen welkom.

2. Nieuwe statuten en huishoudelijk reglement.

De vice-voorzitter deelde de vergadering het volgende mede:

In verband met de invoering van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, dat geldt sinds 26 juli 1976 en waarin het verenigingsrecht geheel werd vernieuwd, komt het gewenst voor de statuten van de vereniging en het huishoudelijk reglement opnieuw te bezien. Voorts deelde de vice-voorzitter mede dat de vereniging werd opgericht op 20 augustus 1966 voor de tijd van 29 jaar, aanvangende met de dag der oprichting, zodat de tijdsduur van de vereniging niet is verstreken, terwijl de statuten werden goedgekeurd bij Koninklijk Besluit de dato 14 juni 1968 nummer 50 en werden gepubliceerd in een bijvoegsel van de Nederlandse Staatscourant van donderdag 15 augustus 1968, nummer 158; dat voor wijzigingen van de statuten overeenkomstig artikel 11 van de huidige statuten het volgende is voorgeschreven:

'Artikel 11. Deze statuten kunnen niet worden gewijzigd dan op voorstel van het algemeen bestuur of tenminste 25 leden der vereniging, welk voorstel, behandeld in een uitsluitend daartoe tenminste 14 dagen tevoren bijeen te roepen buitengewone algemene vergadering, tenminste 2/3 der uitgebrachte geldige stemmen behoeft om aangenomen te zijn.

Wijzigingen in de statuten treden in werking nadat de Koninklijke goedkeuring is verkregen' ;

dat voor wijziging van het huishoudelijk reglement overeenkomstig artikel 14 van de huidige statuten is voorgeschreven:

'Artikel 14. In een huishoudelijk reglement, dat geen bepalingen mag bevatten, die in strijd zijn met deze statuten, wordt alles geregeld, wat naar oordeel van het algemeen bestuur nadere regeling behoeft.

De algemene ledenvergadering stelt het huishoudelijk reglement vast en/of wijzigt dit naar behoefte' ;

dat de hierna te noemen statutenwijziging geschiedt op voorstel van het algemeen bestuur en dat de leden op de jaarlijkse ledenvergadering van 24 september 1977 het algemeen bestuur hadden gemachtigd alle nodige stappen te ondernemen met betrekking tot de wijziging van de statuten en het huishoudelijk reglement en reeds bij voorbaat hun vertrouwen daarin hadden uitgesproken, terwijl de uitsluitend hiertoe bijeengeroepen

buitengewone algemene ledenvergadering behoorlijk is geschied - meer dan 14 dagen voor het houden van deze vergadering - terwijl als agendapunt werd vermeld de statutenwijziging en wijziging huishoudelijk reglement; dat in 'Mars et Historia' van juli/augustus 1978 op blz. 112 is vermeld dat de gewijzigde statuten en het gewijzigde huishoudelijk reglement vijf dagen voor deze vergadering ter inzage waren gelegd bij de Sectie Krijgsgeschiedenis, Frederikkazerne, geb. 103 te 's-Gravenhage en op aanvraag bij de secretaris ter inzage konden worden gegeven. De voorzitter vroeg vervolgens aan de vergadering of met de wijzigingen werden ingestemd, waarop de vergadering met algemene stemmen besloot de gewijzigde statuten en het gewijzigde huishoudelijk reglement te aanvaarden.

3. Sluiting.

Te 12:30 uur sloot de vice-voorzitter de vergadering en dankte de leden voor hun vertrouwen.

Vastgesteld en goedgekeurd ter algemene ledenvergadering,
Amersfoort, 23 september 1978.

De voorzitter: b. a. C. A. Heshusius.

De secretaris: H. Muller.

NOTULEN VAN DE TWAALFDE ALGEMENE LEDENVERGADERING

van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie,
gehouden te Amersfoort op 23 september 1978.

Aanwezig waren 67 leden.

1. Opening.

Te 13.30 uur opende de voorzitter de vergadering en heette de aanwezigen met een hartelijk woord welkom. Aangezien hij herstellende was van een ernstige ziekte, waardoor zijn stem nog niet krachtig genoeg was om door een ieder te worden gehoord, verzocht hij de vice-voorzitter verder het woord te voeren.

Deze herdbacht door het in acht nemen van een minuut stilte de overleden leden, de heer M. Koot en kolonel der Infanterie b. d. M. L. van Ham, oud-directeur van de Sectie Krijgsgeschiedenis der Koninklijke Landmacht. Vervolgens deelde hij mede dat er een telegram was verzonden aan onze beschermheer, Z. K. H. Prins Bernhard, met de volgende inhoud: 'Bestuur en leden van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie ter jaarvergadering bijeen betuigen Uwe Koninklijke Hoogheid hun gevoelens van oprechte trouw en aanhankelijk-

Hierop was het volgende antwoord binnengekomen:

'Hartelijk dank voor Uw vriendelijk telegram. Ik wens U een goede jaarvergadering toe. Hartelijke groeten voor allen, Bernhard'.

Hierop ging de vice-voorzitter over tot het uitspreken van de door de voorzitter opgestelde jaarrede.

Deze jaarrede staat elders in dit blad afgedrukt.

2. Notulen van de vorige algemene ledenvergadering

Alvorens tot de behandeling van deze notulen werd overgegaan las de secretaris de notulen voor van de in de morgen gehouden buitengewone ledenvergadering betreffende de nieuwe statuten en het nieuwe huis-houdelijk reglement. Deze notulen werden met algemene stemmen goedgekeurd en vervolgens vastgesteld. De notulen van de vorige algemene ledenvergadering werden goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia', 11e jaargang, nummer 9 (november 1977), p. 2-4.

3. Financieel verslag van de penningmeester

Werd goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia', 12e Jaargang, nummer 4 (juli-augustus 1978), p. 111-112.

4. Verslag kascommissie 1977-1978

De voorzitter van de kascommissie, de heer W. F. K. Engelbrecht, las het verslag voor en stelde voor de penningmeester décharge te verlenen voor zijn in het afgelopen jaar wederom gevoerde uitstekende beleid. Met een krachtig applaus verleende de vergadering de gevraagde décharge.

5. Benoeming kascommissie 1978-1979

Met algemene instemming werden in de kascommissie 1978-1979 gekozen de heren W. F. K. Engelbrecht, J. A. C. Bartels en H. G. Meijer.

6. Jaarverslag van de secretaris

Werd goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia' 12e jaargang nummer 4 (juli-augustus 1978), p. 107-110.

7. Bestuursverkiezing

De nieuwe statuten vereisen een 2e secretaris. De vice-voorzitter deelde mede dat zich hiervoor ons bestuurslid, de heer E. W. van Popta beschikbaar had gesteld en inmiddels deze functie had aanvaard.

De penningmeester, de heer C. J. Kneppelhout, heeft te kennen gegeven zijn functie wegens drukke werkzaamheden niet langer meer te kunnen uitoefenen. Hij had ons lid, de heer drs. J. A. Bom, bereid gevonden hem op te volgen.

De vice-voorzitter dankte de heer Kneppelhout voor het vele uitstekende werk dat hij als penningmeester in de afgelopen twaalf jaar voor de vereniging had verricht en, aangezien er geen andere kandidaten waren, verzocht hij de vergadering instemming te verlenen met de benoeming van drs. J. A. Bom tot penningmeester van de vereniging met ingang van 1 januari 1979. De vergadering ging hiermee met een applaus akkoord. De heer Kneppelhout drukte zijn spijt uit niet meer in de gelegenheid te zijn zijn functie uit te oefenen en dankte de vergadering voor het vertrouwen dat hem de afgelopen twaalf jaar is gegeven.

8. Rondvraag

Helaas kwamen er geen afdelingscorrespondenten naar voren om een kort verslag van de activiteiten van hun afdeling te geven.

De vice-voorzitter sprak zijn vertrouwen uit dat dit bij de jaarvergadering in 1979 wel zou gebeuren.

De heer H. F. Fabri vroeg of het mogelijk was een catalogus te krijgen van de bibliotheek van de vereniging. De vice-voorzitter zei dat zo'n catalogus gemaakt zal worden en op aanvraag tegen betaling zou kunnen worden verstrekt. De heer B. H. Vanderveen stelde voor deze catalogus, eventueel in afleveringen, in 'Mars et Historia' te doen opnemen. De vice-voorzitter achtte dit bezwaarlijk, omdat steeds wijzigingen en aanvullingen nodig zouden zijn. De heer C. Frazer zei dat het Museum der Koninklijke Marechaussee in de winter gesloten was en vroeg hoe dan toegang tot de bibliotheek kon worden verkregen. De voorzitter zei hem in dat geval contact met hem op te nemen.

De heer J. Albarda bracht naar voren dat het nuttig zou zijn als beschikt kon worden over een affiche met bijzonderheden over de vereniging, dat dan op daarvoor in aanmerking komende plaatsen zou kunnen worden opgehangen. De vice-voorzitter was het daarmee eens en vroeg de leden te willen nagaan of zij iemand wisten die voor zo'n affiche zou kunnen zorgen. Vervolgens vroeg de vice-voorzitter aandacht voor het plan een lijst van in Nederland aanwezige monumenten en gedenktekens op militair historisch gebied op te stellen. Hij zei dat de heer J. Albarda hiermee enige tijd geleden een aanvang had gemaakt. De heer Albarda deelde mede hierover contact te hebben met de heren J. C. Hopperus Buma en P. Boesveld. De heer W. F. K. Engelbrecht stelde voor de Vereniging van Nederlandse gemeenten hierin te betrekken, terwijl de heer H. G. Meijer meedeelde dat de heer Rijksma in Leeuwarden reeds voor Friesland zo'n lijst had gemaakt met foto's. De heer J. A. C. Bartels zei dat de Documentatiegroep 1940-45 een lijst had met straatnamen van verzetshelden en nu ging beginnen aan de gedenktekens van de Tweede Wereldoorlog. Samenwerking zou mogelijk zijn. De heer J. H. M. Berlemon zei het voornemen te hebben zelf voor Leiden zo'n lijst samen te stellen.

De secretaris opperde de mogelijkheid hiervan een rubriek in 'Mars et Historia' te openen. De vice-voorzitter vroeg een ieder die op dit gebied een inbreng kon hebben contact op te nemen met de heer J. C. Hopperus Buma en overwoog de instelling van een correspondentschap 'Militaire monumenten en gedenktekens'.

Vervolgens vroeg de heer Hopperus Buma om bij komende filmvoorstellingen op een zaterdag in het Legermuseum niet te laat te komen. Dit was n.l. in februari gebeurd en toen moesten de laatkomers geruime tijd wachten voor een dichte deur. Het Legermuseum is op zaterdagen gesloten en de filmoperateur is dan het enig aanwezige personeelslid, zodat tijdens de voorstelling er niemand is om de deur te openen. In verband met de veiligheid kan de deur niet open blijven. De door de heer J. van Ee voorgestelde mogelijkheid om ten gerieve van hen die ver af wonen wat later met de voorstelling te beginnen zou de heer Hopperus Buma onderzoeken.

De heer C. Frazer vroeg of voor de instelling van een lidmaatschapskaart kon worden gezorgd. De vice-voorzitter verwees hiervoor naar het besprokene op de jaarvergadering van 24 september 1977, waarbij het bestuur had besloten hiertoe niet te moeten overgaan. Het verstrekken van een introductiebrief is in incidentele gevallen mogelijk.

Vervolgens sprak de heer Frazer zijn ongenoegen uit over de slechte reportage bij de televisie-uitzending van de Opening van de Staten-Generaal. Vooral bij het noemen van de vaandels werden er storende fouten gemaakt. De vice-voorzitter achtte hieraan niet veel te kunnen doen en raadde hem aan een ingezonden stuk in een krant te schrijven.

9. Sluiting

De vice-voorzitter sloot te 14.00 uur de vergadering en dankte een ieder voor hun komst en de actieve inbreng bij de besprekingen.

Vervolgens deelde hij mede dat na een korte pauze de heer H. G. Meijer, afdelingscorrespondent voor 'Ridderorden en onderscheidingen', een lezing zou houden getiteld: 'Onderscheidingen, wat willen we ervan weten?'

Lezing 'Onderscheidingen, wat willen we ervan weten?'

De heer Meijer belichtte in zijn inleiding de betekenis welke aan een onderscheiding moet worden toegekend en vervolgde met een uiteenzetting van de Nederlandse militaire ridderorden en onderscheidingen aan de hand van fraaie lichtbeelden waarbij iedere afbeelding van een waardevolle toelichting vergezeld ging.

Na deze bijzonder interessante lezing deelde hij aan alle aanwezigen het door hem met hulp van de heer B. W. Wagenaar samengestelde informatiepakket uit, voorzien van goede zwart-wit reproducties.

Deze informatiepakketten kunnen bij de heer H. G. Meijer, Vollenbergstraat 6 te Venray worden aangevraagd door overmaking van f 2,75 aan portiekosten op zijn postrekeningnummer 1674834.

JAARREDE VAN DE VOORZITTER

Uitgesproken op de twaalfde algemene ledenvergadering.

Zeer geachte generaal, dames en heren!

Mag ik u allen vanaf deze plaats van harte welkom heten op deze twaalfde jaarlijkse algemene ledenvergadering van onze vereniging, de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie. Als men het afgelopen verenigingsjaar beziet, dan blijkt dat dat geen slecht jaar voor de vereniging was. Immers het ledenaantal nam iets toe ondanks het feit dat enige leden de vereniging verlieten, deels door vertrek naar het buitenland en deels omdat hun interessesfeer zich op andere zaken richtte. De excursies kregen een steeds groter aantal deelnemers en waren zeker een succes. De filmvoorstelling was eveneens een succes. 'Mars et Historia', het verenigingsblad, kwam op tijd uit, de kwaliteit van de artikelen werd steeds beter en een verheugend feit is dat vanuit de leden steeds meer artikelen loskomen. Van buiten de vereniging mocht ik diverse malen horen dat men 'Mars et Historia' op prijs stelde. Allemaal positieve geluiden dus. Maar in Nederland is een groot aantal mensen dat belangstelling heeft voor de militaire historie, immers dat ondervinden de drie secties van de krijgsmacht die belast zijn met het onderzoek en vastleggen van onze militaire historie maar al te dikwijls door het groot aantal vragen dat zij geregeld ontvangen. Verder is er een groot aantal periodieken op militair-historisch gebied, dat geregeld of ongeregeld verschijnt, eveneens een bewijs voor de militair-historische belangstelling van velen. Doch er is in Nederland maar één vereniging die zich doelbewust bezighoudt met de militaire historie in uitgebreide zin en die plaats biedt aan een ieder die militair-historische belangstelling heeft, op welk gebied ook. Immers onze vereniging telt verzamelaars, hobbyisten, historisch geïnteresseerden, amateurs, zij die de militaire geschiedenis zuiver wetenschappelijk beoefenen en vele anderen, doch zij allen vinden elkaar op het gebied van de militaire historie.

Waarom telt onze vereniging dan slechts 334 leden?

Wel, deels door onbekendheid, deels door te weinig publiciteit naar buiten en deels door de leden zelf. Want mond-op-mondreclame is nog steeds het beste middel om iets te verspreiden. Deze kost het minste en heeft veelal het grootste resultaat en dit is een reclame die de leden zelf zonder enige moeite kunnen verzorgen.

Het verzorgen van publiciteit naar buiten met andere middelen kost veel geld. Ik kan u verzekeren dat het bestuur van alles doet met de bescheiden middelen die het ter beschikking heeft. Maar het heeft steeds voor ogen dat de vereniging een gezond financieel beleid dient te volgen, ziet u slechts het verslag van onze penningmeester.

Ik behoef het u eigenlijk niet opnieuw te zeggen: meer leden geven de vereniging ruimere middelen. Ruimere middelen geven de gelegenheid tot grotere activiteiten. Het is net een sneeuwbal.

Voor het nieuwe jaar staan wederom een tweetal excursies en een filmvoorstelling op het programma. Mocht u wensen hebben, brengt u die dan alstublieft naar voren. U heeft natuurlijk gemerkt dat de kosten verbonden aan de deelname aan de excursies veelal laag zijn.

Dit komt omdat de excursies steeds worden voorbereid door één of twee leden van het bestuur, bij voorkeur zij die ergens bepaalde kennis van een object en aldaar connecties hebben.

Onze penningmeester heeft de wens te kennen gegeven om per 1 januari 1979 zijn bestuursfunctie ter beschikking te stellen.

Vanaf de oprichting van onze vereniging heeft hij op een bijzonder consciëntieuze en goede wijze de financiën beheerd en een zeer goed financieel beleid gevoerd. Onze vereniging is hem zeer veel dank verschuldigd. Bovendien heeft hij zelf voor een opvolger gezorgd en ik vraag u allen om zijn keus te willen goedkeuren en de heer drs. J. A. Bom deze bestuursfunctie te verlenen.

Mag ik eindigen met de wens uit te spreken dat de vereniging en U allen nog vele goede jaren beschoren mogen zijn en dat de bijeenkomsten mogen leiden tot een beter elkaar leren kennen en ter verruiming van uw militair-historische kennis.

Ik wens u verder nog een goede en prettige dag toe.

Ik dank U.

7e OPGAVE VAN WIJZIGINGEN OP DE LEDENLIJST 1977

Nieuwe leden:

431	M. J. van Leeuwen	Courbetstraat 19 ^I 1077 ZR Amsterdam	2, 3, 7, 13, 17.
432	R. J. de Boer	H. Cleyndertweg 583 1025 DX Amsterdam	9.
433	H. J. Verweyen	Zantelweg 32 3161 XS Rhoon	4, 5, 11.
434	C. N. J. Neisingh	Postpad 4 6862 CM Oosterbeek	4, 8, 11, 14, 19.

- 435 The Military History Society of Ireland c/o University College of Dublin -
Newman House
86 St. Stephen's Green
Dublin 2
Republic of Ireland.
- 436 W. C. van Baaren Isabellaland 357
2591 SJ 's-Gravenhage 4, 5.

ADRESWIJZIGINGEN en CORRECTIES

- 342 R. Zeller G. H. Breitnerlaan 19
1394 ET Nederhorst-den Berg.
- 374 E. C. Spierenburg 53 Stapleton Road
Formby, Merseyside L 37 2YT
Great-Britain.

Opgezegd:

- 306 L. J. A. M. van Winden Van Gentlaan 25
Son en Breugel.
- 383 A. C. Klerks Verschurestraat 114
Hilversumm.

Overleden:

Tot ons leedwezen moeten wij het overlijden melden van ons lid:

- 275 M. L. van Ham Wilhelminastraat 105
's-Gravenhage.

VERSLAG VAN DE NAJAARSEXCURSIE IN ROTTERDAM

op 21 oktober j. l.

Luitenant-kolonel C. B. Nicolas mocht op 21 oktober j. l. rond kwart voor elf in de Van Ghentkazerne een groep van ongeveer veertig personen welkom heten, allen deelnemers aan de najaarsexcursie van 'Mars et Historia' in Rotterdam. De belangstelling voor dit evenement was dus bijzonder groot. Na zijn inleiding nodigde de heer Nicolas het gezelschap uit om het museum van de Mariniers te gaan bekijken. Deze prachtige verzameling, die is ondergebracht op de bovenverdieping van de kazerne, bevat een schat aan voorwerpen en documenten uit de diverse episoden van de ruim 300 jaar oude historie

van dit korps. Het geheel is, voor zover de ruimte dat toelaat, op smaakvolle wijze ingericht.

Na de rondleiding begaven de excursisten zich deels per bus, deels per particuliere auto naar Delfshaven. Sommigen, maakten van de gelegenheid gebruik aan de Parkhaven de schepen van Stanavforlant te gaan bekijken, een eskader van elf marinevaartuigen, afkomstig uit diverse NAVO-landen.

In Delfshaven werd op de zolder van het museum 'De Dubbelde Palmboom' een lichte lunch gebruikt. Hierna volgde een rondleiding door dit museum, dat een dependance is van het Historisch Museum van de stad Rotterdam. Tijdens deze rondgang werd ook de bescheiden collectie militaire voorwerpen bezichtigd, die speciaal voor 'Mars et Historia' waren tentoongesteld.

Een openbaring betekende voor velen de collectie van de Atlas van Stolk, eveneens in Delfshaven gevestigd. De conservatrice van deze instelling had uit het kolossale bestand aan historische prenten, die door de Rotterdamse industrieel Van Stolk werden bijeengegaaard, een aantal afbeeldingen van militair-historische aard geselecteerd, die bij de deelnemers aan de excursie zeer in de smaak vielen. Sommigen brachten nog een bezoek aan het Zakkendragershuisje, waar het oude handwerk van het tingieten nog wordt beoefend, een bezigheid die helemaal past in dit fraaie stukje Rotterdam.

Kortom, het was een geslaagde excursie, waarvoor we de organisatoren, de heren H. Muller en E. W. van Popta, van harte willen bedanken.

J. v. H.

MILITARIADE

zijnde voor onze leden mogelijk wetenswaardige zaken, voor hen uit vele bronnen vergaard.

1.

Ook België kent een aantal zaken waar specifieke militaria worden verkocht.

Mocht u met vakantie in de buurt zijn, dan kunnen de volgende adressen wellicht van paskomen:

- 'Marto Belgium' (wapens), Chaussée de Wavre 1418, 1160-Brussel,
- 'Maison Steenackers' (mil. figuren), Rue Blaes 214, 1000-Brussel,
- 'Curiosity House' (mil figuren, boeken, militaria), Chaussée de Louvain 133, 1030-Brussel,
- 'Soldier-Promotion' (militaria), Rue de la Liberté 19, 4020-Luik,
- 'France d'Avila' (mil. figuren), Avenue d'Audergem 156, 1040-Brussel,
- 'Het Figurineke' (mil figuren, boeken), Verbondstraat 68, 2000-Antwerpen,
- 'Librairie de France' (mil. figuren, boeken), Rue du Luxembourg 31, 1040-Brussel.

2.

Nu we toch in België zitten wil ik de verzamelaars van uniformen, emblemen etc. verzoeken eens wat (dubbel) materiaal te zenden aan de jeugdige Paul Borghs (Turnhoutsebaan 591

te 2110 Wijnegem bij Antwerpen), die evenals ons lid Jaap van den Brug een eigen legermuseum heeft, doch nog weinig bezit van het Nederlandse leger. Alvast bedankt, schrijft hij in zijn briefje!

3.

Ons medelid Philip H. Buss M. A. heeft samen met de militair-historicus Andrew Mollo een magnifiek boek geschreven over 'Hitler's Germanic Legions'. Het is een rijk geïllustreerd document geworden, waarin de geschiedenis van de met de SS samendienende Westeuropese legioenen van vrijwilligers tussen 1941 en 1943 wordt beschreven.

Het boek beschrijft het ontstaan van de vreemde eenheden vanuit de politieke achtergronden van die tijd, waarbij enerzijds de onderbezetting van de SS-eenheden en anderzijds de betaling en niet te vergeten de voeding en kleding een grote rol speelden bij de aanmelding voor dienstname. In deel 2 komen achtereenvolgens aan bod:

- Freiwilligenstandarte 'Nordwest',
- Freiwilligen-Legion Niederlande,
- Freiwilligen-Legion Flandern,
- Freikorps Danmark,
- Freiwilligen-Legion Norwegen,
- Freiwilligen Ersatzbataillon SS,
- de mislukte vorming van een Germaans SS-Panzer Corps.

In het derde deel worden dan de uniformen, emblemen en vlaggen behandeld.

Het geheel is voortreffelijk geïllustreerd, onder andere met kleurenfoto's van wervingsaffiches en emblemen. Omdat in dit boek zeer veel aandacht wordt besteed aan de Nederlandse bijdragen aan de vrijwilligerseenheden - Philip Buss heeft nu eenmaal een speciale voorliefde voor ons landje! - is het voor de Nederlandse verzamelaars met betrekking tot Wereldoorlog II een must om dit boek aan te schaffen. Het boek is uitgegeven bij Macdonald and Tane's London en heeft ISBN-nummer 0354011103. De prijs is mij helaas onbekend, doch gezien de gunstige koers van het Engelse pond ten opzichte van onze gulden zal die best meevallen.

4.

Even melding maken van de oprichting van de Lezerskring van het Historisch Centrum Nederland. Voor de liefhebbers van geschiedenis in het algemeen en meer speciaal van Nederlandse historie vormt het gratis lidmaatschap een mogelijkheid tot het goedkoper aanschaffen van boeken. Ook op krijgsgeschiedkundig gebied zijn er aanbiedingen. Zo was het kwartaalboek derde kwartaal 1978 'Het Spaanse leger in de lage landen' van Geoffry Parker verkrijgbaar tegen de ledenprijs van f 23, 50 (winkelprijs f 39, 50). Voorts signaleerden we in de kwartaaluitgave 'Historisch Journaal':

- 'De tachtigjarige oorlog' van drs. B. C. J. Elias,
- 'Jan Compagnie in oorlog en vrede' van prof. C. R. Bozier,
- 'Huurling in de Lage Landen 1572-1574' van Duncan Caldecott-Baird,
- 'Napoleon, historie en legende' van prof. dr. J. Presser,
- 'De Huzaren van Castricum' van A. Alberts.

5.

Op de veiling van de bekende firma A. L. van Gendt & Co. b.v. te Amsterdam werd begin oktober 1978 een complete originele uitgave van de beroemde 'Teupken' aangeboden.

Inzetprijs was f 3.000,--.

U weet toch dat binnenkort bij 'De Walburg Pers', 7201 KM Zutphen, Zaadmarkt 84a-86, telefoon 05750-10522, een facsimile-uitgave van 'Teupken' zal verschijnen à f 187,50?

Zie over dit boek ook de boekaankondiging elders in dit nummer (red.).

Overigens vermeldt de fondscatalogus 1978 van deze uitgeverij nog vele andere boeken, die voor onze leden interessant zijn. Enige voorbeelden:

ISBN 906011.432.9, Aalbers - Bibliografie slag om Arnhem, f 18,--,

ISBN 906011.062.5, Appel - Slag op de Zuiderzee, f 10,--,

ISBN 906011.223.7, v. d. Bosch - Beschouwingen militair dienstbevel, f 15,--,

ISBN 906011.321.7, v. Dalen - Gilden en Schutterijen, f 19,--,

ISBN 906011.143.5, MacLean - Huwelijksintekeningen Schotse militairen, f 67,50,

ISBN 906011.224.5, Robidé van der Aa - Burgen en Kastelen, f 120,-- (in voorbereiding),

ISBN 906011.441.8, Fontaine - Fort Zeelandia, f 48,--,

ISBN 906011.262.8, van der Woude - Arnhem '40-'45, f 10,--.

6.

In 'Ons Leger' van september 1978 troffen wij een bijzonder interessant artikel aan over het 'Cavalerie Ere-excorte', zoals dat ieder jaar met Prinsjesdag acte de présence geeft.

Fijn dat er ook nog zulke enthousiaste, traditiebewuste kerels zijn!

Jammer dat bij de fraaie foto's, die het artikel omlijsten, geen onderschriften zijn geplaatst.

Over 25 jaar - bij het weer eens doorbladeren van de ingebonden jaargang - vraagt men zich ongetwijfeld af wie dat ook weer was op die foto en bij welke gelegenheid die andere foto ook weer werd gemaakt!

Naast het bovengenoemde artikel in dezelfde uitgave ook nog een zeer lezenswaardig artikel van ons medelid H.J. Wolf over de 'KMA te Bandoeng' en een gedegen stuk over 'Het Commando Opleiding Koninklijke Landmacht',

7.

Deel 56 (1978) van het 'Journal of the Society for Army Historical Research' bevat een geïllustreerd artikel over 'The mounted band and kettle-drummer of the 2nd Life Guards, 1831', vooral interessant door de korte beschrijving van het exotische uniform van de paukenist. Verwezen wordt naar een meer uitgebreide beschrijving van dit unieke uniform, geïnspireerd op de Janitsaren-dracht, in deel 35 (1957) van het genoemde 'Journal'.

8.

Het Korps Mariniers heeft voor het eerst een Marinierskalender uitgegeven.

Het is een buitengewoon fraaie kalender geworden van zes bladen met pentekeningen door de sergeant der mariniers A. D. Harms, omringd door afbeeldingen van emblem en van het korps.

Op het schutblad het vergrootte korpseembleem, terwijl op het laatste blad de zes tekeningen nog eens op verkleinde schaal staan afgebeeld. Ik neem aan dat ons medelid de luitenant-kolonel der Mariniers Nicolas (van Ghentkazerne te Rotterdam) de geïnteresseerde leden tegen betaling van de kosten en porto wel aan zo'n mooie kalender kan helpen!

9.

Een bijzonder aardig artikeltje met een vijftal foto's verlicht over 'De eerste auto's in het Nederlandse leger' van de hand van ons medelid dr. C. M. Schulten, hoofd Sectie Krijgsgeschiedenis, verscheen in het meinummer 1978 van de Militaire Spectator, Nog twee andere leden schreven in datzelfde spectatormummer en wel brigade-generaal J. J. M. Antonietti over 'Het 110-jarig bestaan van de Hogere Krijgsschool' en Prof. Ir. J. W. Bonebakker over 'Generalfeldmarschalk Colmar Freiherr van der Goltz, de Pasja'.

10.

Tot slot gaarne aandacht voor een door velen met gejuich begroet boek van de hand van onze vice-voorzitter, C. A. Heshusius, getiteld 'KNIL-Cavalerie 1814-1950', gevende een beschrijving van de geschiedenis van de Cavalerie en Pantsertroepen van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger, samengesteld bij de Sectie Krijgsgeschiedenis KL. Het boek is met talrijke unieke foto's verlicht. Het is verkrijgbaar door storting van f 12,-- per exemplaar naar giro 640009 van C. A. Heshusius te 's-Gravenhage onder vermelding van' . . . exemplaren boek KNIL Cavalerie-Pantsertroepen'.

Een eventuele winst zal worden overgemaakt naar de Stichting Peutjoet-Fonds te Bloemendaal. Dit fonds voorziet in de kosten voor de restauratie van het Nederlandse militaire ereveld in Atjeh te Kuta Radja, thans Banda Aceh geheten, alwaar ongeveer 2200 overleden militairen begraven liggen. Zie over dit boek ook de boekaankondiging elders in dit nummer (red.).

EEN TWEETAL NAGEKOMEN BERICHTEN:

We maken onze lezers erop attent dat er is verschenen, een dubbel-elpee van de Marinierskapel van de Koninklijke Marine, getiteld: 'Gouden Marsen Defilé 'met de dertig beroemste marsen in stereo, waaronder: Defileermars der Koninklijke Marine, Manoeuvre-mars, Radetky-mars, Eurovisie-mars, Alte Kameraden, Koning Voetbal etc., etc.. De plaat schijnt zelfs al op de hitparade te hebben gestaan. Hij is uitgebracht op het merk Phonogram nr. 66-78-312. Het nummer van de muziekcassette is 75-80-042.

Nog steeds is het mogelijk een geldelijke bijdrage te leveren voor het behoud van het ramtorenschip 'De Buffel'. Uit de folder van de Stichting Vrienden van de Buffel, citeren we het volgende:

'Het oudste, bewaard gebleven oorlogsschip van de Koninklijke Marine, het in 1868 van een Schotse werf te water gelaten ramtorenschip 2e klasse 'Buffel', is museumschip geworden. In 1979 zal 'De Buffel', hersteld in zijn oude glorie, een nieuwe fase in zijn ruim honderjarige loopbaan aanvangen. Als uniek 'museumschip', schitterend voorbeeld van industriële archeologie, mijlpaal in de geschiedenis van scheepsbouw en scheepvaart, maar ook als drijvend museum van de vroege ijzeren scheepsbouw en stoomvaart, dépendance van Nederlands oudste scheepvaartmuseum, het Maritiem Museum 'Prins Hendrik' te Rotterdam (. .) Met zijn ramstevan, zijn geschutstoren en zijn originele commandantskajuit is 'De Buffel' ongetwijfeld straks een trekpleister voor tienduizenden die oog en gevoel hebben voor onze maritieme historie, die geïnteresseerd zijn in de ontwikkeling van de stoomvaart en meer willen weten over het leven aan boord van een oorlogsschip anno 1868. (. . .)'

Men kan zich opgeven als donateur door te schrijven naar Stichting Vrienden van de Buffel, Eendrachtsweg 21, Rotterdam 3002. Het is ook mogelijk een eenmalige gift te doen voor dit prachtige doel. Het postrekeningnummer van de stichting is: 38767, ten name van Stichting Vrienden van de Buffel, Eendrachtsweg 21 te Rotterdam onder vermelding van: 'gift behoud 'Buffel'.

J. v. H.

DE GORDEL IS NOG STEEDS VAN SMARAGD (I)

door M. van der Giessen.

Introductie

In 'Mars et Historia', 11e jaargang, nummer 9 (november 1977) verscheen een bespreking van het boek 'Binnen 20 minuten gereed - 6e Eskadron Vechtwagens KL/KNIL - 1947-1950', de geschiedenis van een tankeskadron van het Regiment Huzaren van Boreel, waarin jonge dienstplichtigen hun jarenlange dienstplicht in Indonesië vervulden. Een van die jongelieden, de auteur van dit artikel, de heer M. van der Giessen, diende bij dit eskadron als dienstplichtig huzaar; hij was hulpchauffeur tevens boegschutter in een lichte Stuarttank.

Nu is hij procuratiehouder bij een vrij groot bedrijf in Nederland.

In 1976, ruim een kwart eeuw later dus, is hij geheel alléén naar het eiland Java teruggekeerd en heeft daar enige weken achtereen rondgezworven om die plekje weer te zien waar hij als jonge jongen heen werd gestuurd.

Wij spraken met hem en hij was genegen om voor ons zijn verrassende ervaringen op papier te zetten in een tweetal fragmenten waarvan u hier het eerste aantreft.

Zijn belevenissen dekken de onze volkomen, namelijk dat de Nederlander in deze gewesten van harte welkom is, vooral als men verneemt dat hij daar ook als militair is geweest.

Wij laten nu huzaar Van der Giessen aan het woord en geven slechts hier en daar een enkele toelichting om de lezer te kunnen laten meereizen met deze 'soldaat - die - terugkeerde'.

C. A. H.

Ja, ik ontquam er niet aan om mijn indrukken eens op papier te zetten. Het was een solotour, geen reisgidsen en geen reserveringen. Geen strakke schema's of officiële ontmoetingen. Alleen met wat reischeques bij mij, enige elementaire kennis van de Indonesische taal, een kaart van Java, wat oude foto's van de militaire tijd in Indië en een brandend verlangen om nog éénmaal op die plaatsen terug te zijn. Nu niet onder oorlogsomstandigheden, maar in volle vreedstijd. Hoe zou dat allemaal gaan?

Het allereerste weerzien van Indonesië is mij van mijn gehele reis het meest bijgebleven, namelijk het moment dat het vliegtuig boven Java door de wolken brak. Aan je voeten plotseling sawah's (rijstvelden), klapperbomen en kampongs (dorpen). Onvoorstelbaar, het moment, waar je zo lang naar toe geleefd hebt, wordt met één klap werkelijkheid.

Indonesië in zijn volle lengte en breedte aan je voeten. Het vliegtuig kan wat mij betreft niet snel genoeg landen. Op het voor mij onbekende nieuwe vliegveld van Jakarta, Halim Airport, strijken we neer. Onder aan de trap van het vliegtuig bekruipt me het gevoel, dat ik in een teil met sopwater stap. De damp kringelt langs m'n benen omhoog. Ik ben vergeten hoe warm en vochtig het in Indonesië was. De douane vraagt echter al gauw mijn aandacht op en zegt vriendelijk 'Slamat datang' (fijn u te zien), een welkom dat ik de hele reis door zal ondervinden.

Ik beseft dat ik wis en waarachtig in Indonesie ben . . . . kreteklucht!

De aankomsthal is doordrengd van de penetrante kreteklucht, van sigaretten waarin kruidnagel is verwerkt. Ik bedenk, dat ik een pakje mee naar huis moet nemen om tussen mijn sobats, de vrienden op mijn Nederlandse kantoor, achteloos een strootje op te steken.

'Minta permissie' (pardon) hoor ik achter mij. Ik weet niet wie wat van me wil, maar als dit Indonesie niet is . . . . .

Met een taxi naar de stad Jakarta. Ik vergeet te tawarren (afdingen). Stom, bedenk ik in de taxi. Jakarta, nu een stad van zes miljoen inwoners, waarin het oude Batavia geheel is verdwenen. Vanuit de taxi zie ik de nieuwe satellietstad, die tegen de metropool is aangebouwd: Pompeuze gebouwen, zesbaanswegen, Moskovitisch aandoende standbeelden, brutaal moderne architectuur, Japanse auto's, oorverdovend claxonlawaai. Bij het zien hiervan verander ik mijn provisorisch opgezet reisplan. Ik vraag de chauffeur mij maar dadelijk naar het station te brengen, in plaats van dieper de stad in. Onder zijn toeren en op zijn claxon maakt de chauffeur rechtsomkeert. Ik probeer uit te maken of nu links of rechts voorrang heeft. Ik zie er geen enkele tekening in en krijg al gauw door: kijk door de voorruit, niet door de zijruit. Later zal ik horen dat verkeersregels wel bestaan, maar niet worden toegepast. Alleen bij een ongeluk worden de verkeersregels er op nageslagen en wordt gereconstrueerd wie de foute partij is. Jakarta ken ik niet en ik ben blij, dat ik heelhuids op het station sta.

Het was m'n bedoeling over Bandoeng (West-Java) naar Poerwokerto te gaan en vervolgens naar Djokja, Solo, Semarang, allemaal in Midden-Java, en langs de kust weer terug naar Jakarta. Maar ik moet voor de tweede maal mijn reisplan wijzigen. De trein is vertrokken en de volgende trein betekent een uur of tien wachten. In dat geval dan maar in omgekeerde richting reizen. Bij het loket krijg ik de kous op m'n kop. 'De eerstvolgende trein naar Semarang is vol', zegt men. Ik sta besluiteloos. Terug naar Jakarta? Geen sprake van. Met de trein naar Bogor, het vroegere Buitenzorg. Ik krijg een ingeving . . . . . , schuif een paar roespiah's door het loket en vraag of ze nog eenmaal willen kijken of de trein naar Semarang betoel (echt) volgeboekt is.

Ik zie wat geritsel in papieren en jawel, het blijkt toch nog mee te vallen. Meer dan dat. Ik heb alle ruimte voor mezelf bemerk ik als ik een paar uur later instap. Van Jakarta naar Semarang is het 9 uur rijden. In mijn geval 2 uur 's nachts aankomst in Semarang. In de trein nemen twee meisjes in leuke, pittige, oranjeleurige uniformen, bestellingen op. Ik ben blij dat er althans nog iets aan te doen valt om de tijd te bekorten. De trein is airconditioned, maar staat op smalspoor en iets lezen blijkt onmogelijk. Buiten de trein flitsen borden met bekende namen voorbij: Cheribon, Tegal, Pekalongan. En in de trein m'n eerste portie 'Indisch' en de eerste gesprekken in het Indonesisch, weliswaar met handen en voeten. Voor mijn vertrek uit Nederland had ik een paar maanden lang mijn Maleis opgehaald. 'Maleis' is het juiste woord niet meer. De officiële taal is de Bahasa Indonesia, een gecultiveerd Maleis, met voor- en achtervoegsels aan de werkwoorden en wat meer grammatica. In de praktijk kwam het er op neer dat ik in het Maleis verviel en dat de ander het Indonesisch sprak. Ik voelde dat niet als een handicap. Maar voor een solo-tour is wat kennis van de taal voorwaarde; het 'maakt' je vakantie en je bent dan helemaal 'in'. Semarang. Wat onwensenlijk stap ik uit de trein. Ik heb hier vroeger ongeveer een jaar gelegen.

Ik meen Semarang nog te kennen als mijn broekzak. Zou er veel veranderd zijn?

Het was hier, herinner ik mij, dat wij op dit station als militairen 27 jaar geleden Indonesië verlieten. Op hetzelfde perron waar ik nu sta klonk toen het Wilhelmus.

Tijdens het spelen van het volkslied liet een onzer, hangend uit een coupé raam, zijn kunstgebit tussen trein en perron vallen. Hilariteit onder de troepen, gezocht tussen de rails en de laatste regels van onze nationale hymne gingen geheel verloren. Nu geen Wilhelmus, wel enkele fietstaxi's, die op een laatste vrachtje hopen.

Ik wil nog maar één ding, snel naar een hotel, want de slaap gaat mij parten spelen. Maar van slapen komt voorlopig niets. Ik zit op de voorbank van het hotel en voel mij happy. De penetrante inzoete geur die Indonesië zo eigen is, dampst omhoog, de tjitaks (kleine hagedisjes) zitten elkaar nog steeds na langs de muur, het getjilp van honderden krekels in het gras, bedienden, geruisloos, op blote voeten. Ik drink een biertje, en nóg een. Dit is Indonesië!

Ik doe een ontdekking: er zijn geen klamboes (muskietennetten over het bed) meer.

De bediende vertelt mij dat er helemaal geen klamboes meer gebruikt worden.

De mig, dat wil zeggen de malariamuskiet, is verdwenen en wel door reeksen van sanitaire maatregelen. 's Avonds met lange mouwen lopen hoeft niet meer, zoals indertijd.

Had je je mouwen niet omhoog, dan had je zó een bon van de marechaussee! Het mandiën (baden met schepemmer) is nog steeds in ere. De betere hotels hebben in de mandikamers hier en daar ook nog een extra douche. Ik logeer in hotel Dybia Puri tegenover de Aloon² (stadsplein) d. w. z. waar vroeger de Aloon² was. De Aloon² blijkt helemaal verdwenen, zelfs de waringinboom. Het is een winkelwijk geworden, de 'Pasar Baroe', letterlijk Nieuwe Markt, met open markthallen en fraaie winkels. 's Avonds is er volop licht en gillen de cassetterecorders door elkaar. De oliepitjes op het donkere gras zijn voorgoed verdwenen. De biscoop staat er nog, evenals Toko Oen op de Bodjongweg. Alleen de Bodjong heet geen Bodjong meer, maar Djalan Pemoeda, (weg van de jeugd). Op de plaats van de Tijgerclub staat nu een monument.

Het nog bestaande Toko Oen is een gerenommeerd restaurant waarvan de inrichting ook voor Europeanen nu nog aanvaardbaar is. De 'Tijgerclub' was de militaire soos van weleer, genaamd naar de roemruchte Nederlandse T-Brigade, bijgenaamd de Tijgerbrigade, met een rauwe tijgerkop als mouwembleem.

Semarang is veranderd. Waar vroeger bedelaars op de grond sliepen, staan nu scooters. Met mijn Nederlands kon ik nergens terecht, merk ik direkt. De jeugd spreekt hooguit wat Engels. Wat mij opvalt is dat ik niet opval! Men kijkt niet op bij het zien van een blanke, wat voor mij ook niet hoeft, maar me toch verbaast, omdat ik nagenoeg geen blanke ontmoet heb, ik zou bijna zeggen, geen enkele. Ik wil vandaag voor alles mijn vroeger kampement in de wijk Djating Aleh terug zien. Vanaf het Julianaziekenhuis kronkelt de bekende weg nog steeds via Nieuw-Tjandi de luxe heuvelwijk naar boven. Mijn nieuwsgierigheid neemt toe, naarmate ik langs de zo vertrouwde weg met de taxi het kampement steeds dichterbij nader. Hoe zou het zijn? Eénmaal voor de tangsi (kazerne) zie ik een T. N. I. -soldaat op wacht. Aan het T. N. I. -embleem op zijn borstzak en op zijn mouw - TNI is de afkorting van het Indonesische leger - moet ik wel even wennen, merk ik.

DE DONDERBUS

Inkoop   Verkoop   Ruil
 antieke Wapens, Orden, Militaria,
 Uniformen, Uitrustingsstukken,
 Documentatie Eerste- en Tweede
 Wereld Oorlog, Aankopen van
 gehele verzamelingen.

*Adres: Sophiakade 5b,
 Rotterdam 3016.*
 Geopend vrijdag 19-21 uur,
 zaterdag 10-18 uur.

Telefoon 010-522297
 01862-2338

3274 Zj Blaaksedijk - NL.

Quidich 'n Rich Militaria
 J. F. de Boer, Porcellishof 46
 Alkmaar.

Inkoop, verkoop, ruil.
 specialiteit:
 ridderorden, medailles en
 onderscheidingstekens
 van binnenlandse en buitenlandse
 legers.

Open na telefonische afspraak:
 072-121316.

Logisch: vroeger schoot hij op mij en ik op hem . . . . .

De wacht laat mij niet door. 'Top secret' zegt hij. Als ik langs hem heen gluur zie ik vrouwen en talloze kinderen. Het top secret ontgaat mij. Ik heb een paar foto's van vroeger meegenomen en laat die de wacht zien, met het verzoek een foto van mijn vroegere bivak te mogen maken. Na enig soebatten (aandringen) wordt de korporaal erbij gehaald, vervolgens een sergeant, tenslotte de officier van piket. Om me heen groeit het aantal soldaten, die de foto's wel eens willen zien. Met de officier van piket en een stoet nieuwsgierige kinderen in mijn kielzog lopen we naar de commandant van het kampement.

De commandant is een kapitein, allervriendelijkst, en staat mij toe een foto te maken, mits . . . . ook hij op de foto staat. Het maken van de foto loopt helemaal uit de hand. Tientallen kinderen willen op de foto. De commandant krijg ik nauwelijks in de zoeker. Ik schiet in alle richtingen en geef het op. De commandant vraagt of ik plannen voor de avond heb. Met een aantal onderofficieren en een paar officieren zit ik een paar uur later aan een lange tafel, rond de nasi goreng. Mijn oude foto's gaan opnieuw rond. Vragen over de militaire situatie van vroeger, waar ik niet altijd goed raad mee weet, over ons vorstenhuis, waar ik minder moeite mee heb. Ik proef geen enkele rancune over vroeger, wat mij verbaast. De avond wordt een absolute topper van mijn bezoek aan Semarang en de commandant rondt de avond af door mij aan te bieden mij naar mijn hotel terug te brengen, waarvan ik graag gebruik maak. Als oude sobats (vrienden) nemen we 's avonds laat afscheid. De volgende morgen vroeg een ander uiterste.

Ik bezoek de militaire begraafplaats bij het voormalige Tillemapplein, waar meer dan 1000 gesneuvelde of anderszins omgekomen Nederlandse militairen liggen. De aanleg, het onderhoud en de situering overtreffen mijn verwachting. Ik kan slechts zeggen dat onze wapenbroeders niet in vergetelheid liggen. Het ereveld Tjandi is één van de zeven nederlandse erevelden op Java welke beheerd worden door onze Nederlandse Oorlogsgravenstichting; alle erevelden in Indonesie buiten Java zijn thans naar Java overgebracht.

Niet zonder zwaarmoedige gevoelens zoek ik de bus, die me naar Salatiga, enkele tientallen kilometers zuidelijker, moet brengen.

Salatiga, waar vroeger de welgestelden uit Semarang de koele zochten, heeft zijn glamour verloren. De hotels en de buitenverblijven zijn vervallen, zelfs de pasar (markt) is niet interessant. Maar Salatiga is een mooi punt om vandaar uit naar Ambarawa en Oengan te gaan. In Ambarawa tref ik een monument aan, even buiten de dorpskern en langs de hoofdweg, als symbool van de overwinning op ons. Meer dan een symbool is het niet, want als ik ons vroegere kampement Oengan binnenstap is iedereen net als in Semarang uiterst vriendelijk. Op het ogenblik is daar een militair muziekkorps gelegerd, dat repeteert in de vroegere kantine. Deze is hoognodig aan een verfje toe en waar we vroeger vóór de kantine op appel stonden zie ik geiten grazen. Er is ook geen wachtpost en op de strook waar toen onze tanks langs de weg stonden, staan nu forse bommen. Net als in Semarang doet het vreemd aan veel vrouwen en kinderen aan te treffen, de gezinnen van de aldaar gelegerde soldaten. De vulkaan Oenaran beheerst nog steeds de omgeving en met een taxi ga ik, na wederzijds adressen uitgewisseld te hebben en uitgezwaaid te zijn alsof ik een oude bekende was, naar het bergdorp Bandoengan, gelegen op de noordhelling van de Oengan, acht kilometer van Ambarawa.

Een prachtig gebied met bamboe-aanplant, kampongs verscholen onder hoge klapperbomen en links en rechts rijstvelden, waar de tani (boer) moeizaam de sawah omploegt, met zijn vervaarlijk aandoende karbouwen, kniediep in de roodbruine modder. In deze mooie natuur verblijf ik een paar dagen en maak de foto's van mijn leven.

Wij kunnen ons voorstellen dat huzaar Van der Giessen, na deze onverwachte eerste ervaringen even op zijn verhaal moest komen en daarvoor dit prachtige bergoord op Midden-Java uitzocht. Daarna zou hij naar het dorpje Blora in de kalkstreken van Oost-Java gaan; had had er eertijds zes maanden in rauw oorlogsgeweld gezeten.

AANTEKENINGEN BIJ 'EEN GEHEIMZINNIGE HOLLANDSE EIHANDGRANAAT'

door J. J. de Wolf.

De redaktie ontving een schrijven van ons lid, de heer J. J. de Wolf, waarin deze reageerde op enkele passages uit het artikel 'Een geheimzinnige Hollandse eihandgranaat' van de heer J. F. J. Bonewit, dat verscheen in 'Mars et Historia' nr. 1 van de lopende jaargang (p. 15-19). De heer De Wolf gaat in zijn schriftelijke reactie, die wij hieronder in enigszins verkorte vorm weergeven, in op de verwickelingen rond de reserve tweede luitenant der genie ir. J. Bührman en de Nederlandse springbus tijdens de Eerste Wereldoorlog.

J. v. H.

Als achttienjarige kadet-korporaal heb ik in de zomer van 1916 gedurende mijn detachering bij een der compagnieën veldpioniers - bij elke divisie van het veldleger was zo'n compagnie ingedeeld - persoonlijk springbussen gemaakt en geworpen. Mede uit dien hoofde meen ik gerechtigd te zijn bij het artikel van J. F. J. Bonewit de volgende aantekeningen te maken. De luitenant van de speciale diensten J. Bührman, over wie de heer Bonewit spreekt, is de reserve tweede luitenant der genie ir. J. Bührman, als werktuigbouwkundig ingenieur opgeleid aan de Technische Hogeschool te Delft. Toen in de Eerste Wereldoorlog de fase van de loopgravenoorlog was ingetreden, ontstond er aan beide zijden behoefte aan handgranaten. Men had echter geen tijd voor tekenen, proefaanmaak, beproeven, verbeteren, opnieuw uitproberen etcetera. Ook de leiding van het Nederlandse gemobiliseerde leger onderkende een behoefte aan een dergelijk wapen en het Depot Genietroepen kreeg opdracht een defensieve handgranaat te ontwikkelen. Hiermee werd de luitenant Bührman, ingedeeld bij dat depot, belast. De constructie van de aldus ontwikkelde handgranaat is beschreven in de 'Handleiding voor het samenstellen van springbussen', vastgesteld bij aanschrijving van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht van 20 juni 1916. De lading bestond uit 110 gram springgelatine of een boorpatroon pikrinezuur - trotyl werd als springmiddel toen nog niet gebruikt - van 75 gram. De 'scherven' werden gevormd door ponsdoppen, afkomstig van scheepswerven. De uitwerking van de springbus was zeer hevig; de spreiding van genoemde doppen was groot. Het samenstellen van deze handgranaten geschiedde geheel met de hand. Ontstekingsmechanisme en wijze van wegwerpen waren onveilig. Degenen die de bussen samenstelden waren zich daarvan heel goed bewust. Vooral voor de jongeren onder ons ging er van het risico dat er aan dit werk verbonden zat, een zekere aantrekkingskracht en een bekoring uit.

Wanneer ik nu, 62 jaar later, op deze situatie terugzie, moet ik concluderen dat de veiligheidsmaatregelen die er bij de aanmaak in acht werden genomen, geheel onvoldoende waren. Men moet dit echter allemaal beoordelen naar de tijd waarin het gebeurd is. Na de Eerste Wereldoorlog schreef General-leutnant Schwarte in zijn zeer goede werk 'Die Technik im Weltkriege' (1920): 'Die Handhabung dieser behelfsmässige Waffe war nicht ungefährlich und erforderte grosse Überlegung und Kältblutigkeit. 'Als zo de situatie in een oorlogvoerend leger was, waar men dag en nacht stond voor de bloedige praktijk, dan is het irreëel te veronderstellen dat in het gemobiliseerde leger de toestand veel beter zou zijn.

Van de risico's die aan fabricage en hantering van de springbus verbonden waren, was luitenant Bühman zich bewust. Hij vond de dood op 18 mei 1916, toen in een loods op het fort Vossegat waar de aanmaak plaatsvond en dat gelegen was naast de Kromhoutkazerne, een springbus explodeerde. Toen er een ongeluk dreigde te gebeuren, heeft Bühman zich geen moment bedacht, het personeel dat in de loods werkte toegeroepen: 'Vlucht!', de brandende springbus opgepakt en getracht deze weg te werpen. Hij moet geweten hebben dat hij door zo te handelen onherroepelijk zichzelf de dood injoeg. Vele jaren later vertelde een onderofficier mij dat, als Bühman dit niet had gedaan, er 'een bloedbad zonder weerga zou ontstaan zijn'. Thans werden enkele soldaten licht gewond. Deze reserve tweede luitenant der genie heeft daarom recht op een zin met een totaal andere kleur dan die welke de heer Bonewit over deze persoon heeft neergeschreven in zijn artikel.

Bij het Depot Genietroepen werd een interne commissie van onderzoek ingesteld. De samenstelling ervan was echter verkeerd. Daarvan had minstens een munitiedeskundige van het Direktoraat Materieel van de Koninklijke Landmacht of van de Artillerie Inrichtingen deel moeten uitmaken. Het rapport van deze commissie is verbrand bij het bombardement van het Bezuidenhout in Den Haag in 1944.

Het stoffelijk overschot van luitenant Bühman werd te Hilversum begraven. Hierbij aanwezig was onder andere een detachement van dertig man, hoofdzakelijk bestaande uit personen die bij het ongeluk aanwezig waren, zoals door het Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad van 22 mei 1916 wordt gemeld. In de vestibule van het regimentsgebouw van de Kromhoutkazerne te Utrecht werd een bronzen plaquette ingemetseld met als opschrift:

TER HERINNERING

aan

Ir. JOHANNES BUHRMAN w. i.

Reserve-Tweede Luitenant bij het Regiment Genietroepen.

In de Kromhoutkazerne omgekomen 18 mei 1916, bij het beschermen van zijne werkploeg voor de ontploffing van eene tot ontbranding geraakte handgranaat.

Bij de terugkeer in de kazerne in 1945 was de gedenkplaat verdwenen en vermoedelijk ten offer gevallen aan de strooptochten van de Duitsers naar metaal. In het Geniemuseum in de Brederodekazerne te Vught zijn een portret van luitenant Bühman en een serie foto's van de fabricage der springbussen aanwezig.

De heer Bonewit schrijft dat men na dit ongeluk 'niet bij de pakken is gaan neezitten'.

Dit geldt met name voor de produktie van de springbussen.

Bij het Depot Genietroepen werden in de mobilisatietijd , aldus Van den Berg in zijn 'Geschiedenis van het Bataillon Mineurs en Sappeurs (...) van 1852-1923': 'eenige honderduizenden springbussen , vaak met eene maandproductie van 20.000 stuks' aangemaakt.

HULPKORPSEN ONDER COMMANDO VAN HET KNIL, 1940-1942,

EN HUN EMBLEMEN

door C. van Ekeris en B. C. Cats.

Na de capitulatie van Nederland in mei 1940, vonden uiteraard geen uitzendingen meer plaats van voor de legeruitbreiding in Indië zo noodzakelijke Europese beroepsmilitairen. Hierdoor werden de moeilijkheden op personeelsgebied in Nederlands-Indië danig vergroot. De in Europa opgedane ervaring met betrekking tot het optreden tegen vijandelijke parachutisten en vijfde kolonne, toonde namelijk aan dat de beschikbare troepen voor de bestrijding hiervan dienden te worden uitgebreid. Door de onmogelijkheid om deze behoefte op normale wijze snel te dekken werd naar andere middelen omgezien. Van de uitbreiding van de bestaande reservekorpsen van oud-militairen werd afgezien, daar deze militairen i. v. m. hun fysieke gesteldheid voor de dienst te velde onbruikbaar waren.

1. Stad- en landwachten

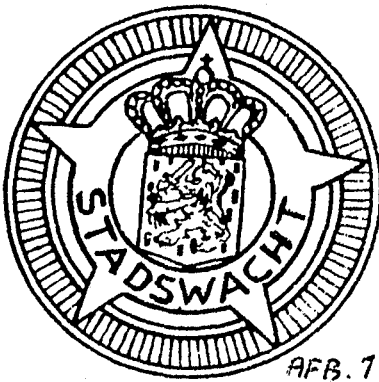
Er bleef geen andere weg open dan om een beroep te doen op het spontaan door de burgerij gevormde Centraal Comité voor Stads- en Landwachten.

Direkt na de inval in Nederland hadden vele mensen uit praktisch alle bevolkingsgroepen in Nederlands-Indië zich ter beschikking gesteld van de regering, welk aanbod in dank werd aanvaard. Onder voorzitterschap van het lid van de Raad van Nederlands-Indië, J. H. B. Kuneman, werd door de regering een zogenaamde 'Weerbaarheidscommissie' ingesteld, met als taak op korte termijn advies uit te brengen betreffende de mogelijkheid van dienstneming van deze groepen personen bij het leger, de luchtbescherming, het Rode Kruis enzovoorts. Vele voorstellen, plannen en wensen bereikten de commissie.

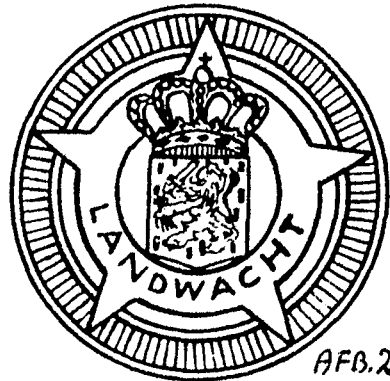
Wij zullen ons hier nu niet verder mee bezighouden, volstaan kan worden met te vermelden dat tot oprichting en samenstelling van zogenaamde stads- en landwachten besloten werd. Hierin werd de kern gevormd door Europese reserve- en dienstplichtigen, die uit hoofde van onmisbaarheid in hun burgerfunctie van buitengewone opkomst onder de wapenen waren vrijgesteld en aldus ter plaatse van hun inwoning toch aan de verdediging konden meewerken. De stads- en landwachten werden overigens op vrijwillige basis gerecrueteerd uit Chinezen en Indonesiërs.

De Stadswachten zouden worden opgericht op verschillende grote plaatsen op Java en de buitengewesten. Inzet ver buiten de stad lag niet in de bedoeling, evenmin een optreden in de eerste linie. Slechts bij het bestrijden van parachutisten zouden zij in eerste lijn komen. In feite kwam het er dus op neer dat in tijden van grote spanning, zoals in een situatie vergelijkbaar met die in Den Haag en Rotterdam van 10 tot 15 mei 1940, de stadswacht gewapend zou optreden.

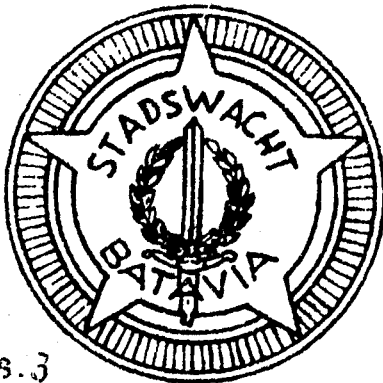
De landwachten werden gevormd ter bescherming van de ondernemingen. In streken waar een aantal ondernemingen bij elkaar was gelegen, werd op elke onderneming een wacht gevormd. De kern ervan werd samengesteld uit op de onderneming aanwezig personeel van de zogenaamde 'Noodformatie', aan te vullen met buitengewoon dienstplichtige Nederlanders en niet-Europees ondernemingspersoneel, mits dit de Nederlandse nationaliteit had. Uiteraard kwam praktisch elke onderneming voor een landwacht in aanmerking. Aangevraagd werd echter met de cultuurcentra van een zodanige uitgestrektheid dat het mogelijk zou zijn afdelingen ter sterkte van ongeveer vijftig man te formeren, waarbij plusminus tien Nederlanders, welke afdelingen dan in nader te bepalen centra zouden worden geoefend. Stads- en landwachten vormden geen op zichzelf staande organisatie, doch maakten deel uit van het leger; zij werden geheel op militaire wijze opgeleid, geoefend en gekleed. De kleding bestond uit een overhemd en rijbroek in het toenmalige legergroen, verder hoge zwarte schoenen met beenwindsels of beenkappen, als hoofddeksel een bivakmuts, alsmede bamboehoed.

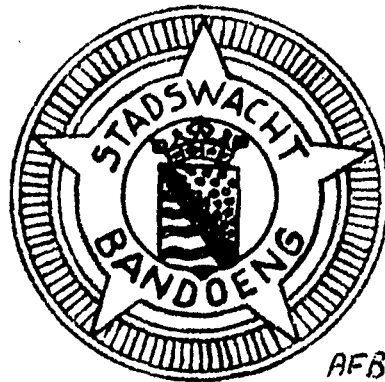
AFB. 1

AFB. 2

AFB. 3

AFB. 4

Op de linkerborst werd een van bronskleurig metaal vervaardigd onderscheidingsteken gedragen, waarvan het grondmotief voor alle stads- en landwachten hetzelfde was, namelijk een geribde cirkel met een doorsnede van 5 centimeter waarop een grote vijfpuntige ster, in het midden van de ster het Nederlandse rijkswapen waaronder het woord STADSWACHT (zie afbeelding 1), dan wel het woord LANDWACHT (zie afbeelding 2).

Voor de stadswachten in de grotere steden op Java bestonden afzonderlijke onderscheidings-tekens. Het rijkswapen was dan vervangen door het betreffende stadswapen.

Het woord STADSWACHT stond boven en de naam van de stad onder het stadswapen aangegeven. Aldus zijn er emblemata bekend van de Stadswacht Batavia (afbeelding 3), de Stadswacht Bandoeng (afbeelding 4) en de Stadswacht Semarang (afbeelding 5).

In de volgende steden hebben stadswachten bestaan:

Ambon, Bandjermasin, Bandoeng, Batavia, Buitenzorg, Cheribon, Djambi, Djocjakarta, Fort de Kock, Koetaradja, Makassar, Malang, Menado, Medan, Padang, Palembang, Paré Paré, Paloppo, Pekalongan, Poerwakarta, Poerwokerto, Poerworedjo, Pontianak, Probolinggo, Sabang, Sawahloento, Semarang, Sibolga, Singkawang, Soebang, Soerabaja, Soerakarta, Tarotoeng, Tegal, Tjepoe en Watamponé.

De bewapening voor de stads- en landwachten diende door het leger te worden verstrekt, doch dit verliep niet vlot daar de legervoorraden beperkt waren, er een gemis was aan een eigen wapenindustrie en praktisch niet meer buiten de grenzen kon worden besteld.

In afwachting van de te verstrekken legerwapens zijn door het Comité Stads- en Landwachten pistolen aangekocht. In Semarang werden proeven genomen met jachtgeweren en munitie uit particulier eigendom. Deze proef slaagde, waarop op ruime schaal werd overgegaan tot vordering van deze wapens en munitie. Zelfs zijn voor enige Stadswachten in de grootste steden pantserwagens, zogenaamde overvalwagens aangeschaft.

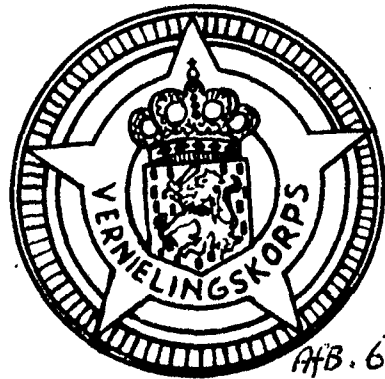
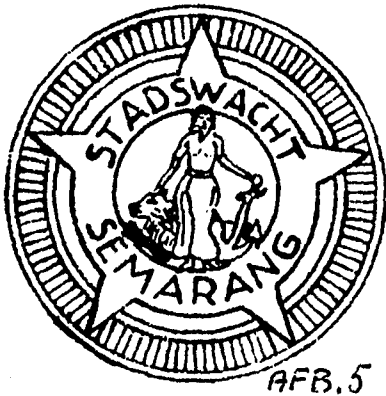
De beperkte oefengelegenheid en mogelijkheid om aan wapens te komen zijn oorzaak geweest dat de stads- en landwachten slecht gedeeltelijk geoefend en bewapend waren.

Weinig of niets is bekend over hun optreden bij de nadering der Japanners, voordat zij in de Japanse vloedgolf ten onder gingen.

2. Vernielingskorps

Het vernielingskorps was voornamelijk samengesteld uit reserve-personeel afkomstig van de B. P. M. Zij hadden tot taak de olieboorinstallaties bij de komst der Japanners te vernielen, alsmede de aanwezige olievoorraden in brand te steken. Vooral op Tarakan is dit geheel volgens plan verlopen. De woede van de Japanners hierover was zo groot, dat leden van het Vernielingskorps hiervoor ter plaatse zijn geëxuteerd. Bij het Vernielingskorps werd een bronskleurig borstembleem gedragen, overeenkomstig met dat van de Stads- en Landwachten. Onder het rijkswapen was echter het woord VERNIELINGSKORPS aangebracht.

Bronnen: Stafwerk 'Nederlands-Indie contra Japan, deel II'; Gedenkboek van het KNIL, uitgave Madjoe.

PANTSERVOERTUIGEN

Door M. C. van der Hoog.

In de komende jaren zal het vervangingsplan van de gepantserde voertuigen in de Koninklijke Landmacht worden gerealiseerd. Dit plan staat beschreven in de defensienota 'Om de veiligheid van het bestaan', waarin het defensiebeleid voor de jaren 1974-1983 wordt uiteengezet.

Het Nederlandse leger beschikt over diverse typen pantservoertuigen.

Een deel daarvan behoort tot drie 'families': de AMX, ingevoerd in het begin van de jaren '60, de gepantserde wielvoertuigen DAF YP-408, die rond 1965 werden aangeschaft, en de M-113-familie, die kort daarop volgde. Daarnaast dienen we nog melding te maken van de tanks. De tank- en verkenningsbataljons zijn uitgerust met de Leopard en de Centurion. Deze laatste, ingevoerd in 1953, werd in latere jaren gemodificeerd en voorzien van ander geschut, namelijk een 105 mm kanon. Met een vuurmond van hetzelfde kaliber was de AMX-13 uitgerust, sinds 1962 bij de Koninklijke Landmacht in gebruik als verkenningtank. Nu binnenkort de AMX-familie wordt vervangen, lijkt het ons het juiste moment om in kort bestek aandacht te besteden aan de pantservoertuigen uit de periode die nu achter ons ligt.

Gepantserde verkenningsvoertuigen

Verenigde Staten

M 114: commando- en verkenningsvoertuig

In 1963 werden de verkenningsseenheden van het Amerikaanse leger uitgerust met de M 114. Deze verving de jeep als gevechts- en commandovoertuig in de verkenningspelotons.

Uit de invoering van de M 114 bleek dat de voorstanders van rupsvoertuigen het pleit hadden gewonnen. De nadelen van het lawaai van de rupsbanden en het moeilijk draaien van de mitrailleur als het voertuig scheef staat wegen kennelijk minder zwaar als de voordelen, namelijk de grotere terreinvaardigheid, de pantsering en het betrekkelijke gemak waarmee waterhindernissen genomen kunnen worden.

De M 114 is ongeveer drie maanden in Nederland geweest, zodat ons leger en in het bijzonder onze cavalerie ruimschoots de gelegenheid heeft gehad zich uitvoerig te oriënteren op de prestaties van dit nieuwe verkenningsvoertuig.

De in V-vorm gebouwde kopklepmotor met acht cilindrs levert 186 pk. .

Via een fluiddrivekoppeling, een automatische versnellingsbak en twee aan de voorkant geplaatste aandrijftandwielen, één links en één rechts, wordt de kracht van de motor overgebracht. Het loopwerk aan elke zijde bestaat uit vier paar loopwielen met rubber loopvlakken, geveerd door tosiestaven op elk paar loopwielen met alleen hydraulische schokbrekers voor en achter en een spanwiel achter.

De stalen tracks hebben verzonken rubber 'pads', die na betrekkelijk korte tijd zodanig versleten zijn dat zij niet meer uit het trackprofiel uitsteken.

Het hoofdwapen van de M 114 is de 0.50 mitrailleur, die gemonteerd is op de cupola van de voertuigcommandant. Verder zit er bij het luik van de verkenners nog een 7.62 mm mitrailleur.

De zitplaats van de chauffeur bevindt zich links voorin, naast de motor.

Achter hem zit de commandant met rechts naast hem de verkenners, beiden achter de motor.

De aluminium bepantsering dient voor bescherming tegen lichte infanteriewapens en granaatscherven.

Het gewicht van de M 114 is zodanig dat hij door de lucht vervoerd kan worden.

Verder kan hij zonder moeite waterhindernissen nemen.

De bestuurder bedient het voertuig met een stuurhandle. Het is zeer wendbaar: het kan ter plaatse draaien.

De M 114 is als T 114 getest van augustus 1960 tot mei 1961 op de Aberdeen proving grounds in Maryland. Nadat er verschillende verbeteringen waren aangebracht, is het voertuig in produktie gegaan.

Merkwaardig is het dat na de langdurige ontwikkeling die de M 114 heeft ondergaan, er niet een oplossing is gevonden om de 0,50 mitrailleur van binnenuit te bedienen.

Technische gegevens:

Algemeen:

Gewicht	:	6969 kg
pk/gewicht:	:	23 pk/ton
bodemvrijheid	:	0.36 m.
rupsbandbreedte	:	0.43 m.
lengte	:	4.25 m.
breedte	:	2.30 m.
hoogte (gemeten tot de bovenkant van de mitrailleur):	:	2.02 m.

Snelheid

maximum snelheid op de weg	: 55 km/u.
kruissnelheid op de weg	: 45 km/u.
gemiddelde snelheid in het terrein	: 20 km/u.
in stil water	: 5,5 km/u.

Actieradius

in het terrein	: 277 km
verbruik	: 1,5 liter/km
op de weg	: 462 km
verbruik	: 0,9 liter/km

Prestaties

overschrijdingsvermogen	: 1,75 m.
klimvermogen	: 0,47 m.
waadvermogen	: ongelimiteerd
stijgvermogen	: 60%
draaicirkel	: ter plaatse
draaicirkel 1e versnelling	: 10,00 m.
draaicirkel te water	: 3,50 m.

M 113 C and R: commando- en verkenningsvoertuig

De F. M. C. - Corporation, producente van chemicaliën, arbeidsbesparende machines en raketbrandstoffen, is tevens bekend vanwege de fabricage van militaire vervoermiddelen, waarvan de M-113-familie het grote succes is.

De M 113 C and R, afgeleid van het M-113-personeelsvoertuig, is als concurrent van de M 114 gebouwd. Hij is in de meeste landen van de NAVO gedemonstreerd.

In de Duitse Bondsrepubliek is een vergelijkende test gehouden tussen de M 114 en de M 113 C and R. De beproevingsresultaten zijn niet bekendgemaakt.

Voorts zijn er in België en Canada beproevingen geweest, die ook door Nederlandse waarnemers zijn bijgewoond.

Het gepantserde verkenningsvoertuig is voorzien van een GMC tweetaktdieselmotor. Deze is in V-vorm gebouwd en levert 215 pk.

De versnellingsbak Allison FX 1000 is door middel van een overbrengingsbak gekoppeld aan het differentieel. Dit 'power pack' is door het Amerikaanse leger getest en wordt in de voertuigen van de M-113-familie ingebouwd. De voertuigen die voorzien zijn van dit nieuwe systeem worden aangeduid als M-113-A. Het loopwerk bestaat aan elke zijde uit vier paar loopwielen met rubber loopvlakken, gevoerd door torsiestaven.

Deze laatste zijn bij de C and R korter dan bij de M 113. Verder is het loopwerk volgens hetzelfde principe gebouwd. De rupsbanden hebben rubber 'pads', waardoor de schade aan het wegdek beperkt blijft.

De M 113 C and R. (foto afkomstig van de Sectie Krijgsgeschiedenis).

De mogelijkheid wordt onderzocht of een 20 mm kanon als hoofdbewapening gevoerd kan worden. Tot zolang is een 0,50 het voornaamste wapen, met als tweede boordwapen een 0,30 mitrailleur.

De voertuigcommandant zit links vóór de chauffeur; naast de bestuurder is de zitplaats van de verkenners. Het motorcompartiment is achterin het voertuig.

De lichtmetalen bepantsering geeft bescherming tegen lichte infanteriewapens en granaatscherven. Door het betrekkelijk geringe gewicht kan het voertuig door de lucht vervoerd en met een parachute afgeworpen worden.

Voorts kan het voertuig zonder moeite waterhindernissen nemen.

De bestuurder bedient het voertuig met stuurknuppels. Het is bijzonder wendbaar, wat vooral in het terrein goed naar voren komt. Het voertuig is uit de M-113-personeelscarrier ontwikkeld ten behoeve van commandanten en verkenningseenheden.

Opvallend is het feit dat zowel in de M 113 als in de M 113 C and R zijn opgebouwd uit een groot aantal onderdelen.

In een volgend artikel, dat zal handelen over de M-113-familie, zal speciaal worden ingegaan op de pluspunten, die de F. M. C. bij zijn productie verkregen heeft.

Technische gegevens

algemeen

Gewicht	: 8400 kg
Bodemdruk	: 0,46 kg/cm ²
pk/gewicht	: 24 pk/ton
bodemvrijheid	: 0,41 m.
ruisbandbreedte	: 0,38 m.
lengte	: 4,59 m.
breedte	: 2,41 m.
hoogte (tot mitrailleur)	: (bovenkant mitrailleur) 2,11 m.

Snelheid

maximum snelheid op de weg	: ± 75 km/uur
kruissnelheid op de weg	: ± 65 km/uur
gemiddelde snelheid in het terrein	: ± 30 km/uur
in stil water	: 6,9 km/uur

actieradius

Inhoud brandstofreservoir	: 307 liter
op de weg	: 520 km
verbruik	: 1,7 liter/km

Prestaties:

Overschrijdingsvermogen: 1, 70 m.
Klimvermogen : 0, 60 m.
Waadvermogen : ongelimiteerd
Stijgvermogen : 60%
Draaicirkel : ter plaatse.

BRONNEN:

- Ordnance
- Armour
- Automotive industries
- Das kleine Panzerbuch

UIT HET DAGBOEK VAN LUITENANT DONCK (XI)

door C. A. Heshusius

Het wel en wee van een vendutie op een buitenpost

Een paar dagen later vertoende de dokter, die, zoals wij eerder lazen, in afwachting was voor zijn overplaatsing naar Atjeh en pas kon gaan wanneer zijn vervanger zou zijn aangekomen, tekenen die wezen op de ziekte berri-berri.

Het vermoeden werd uitgesproken dat hij een gezondheidskuur in een bergdorpje in West-Java zou moeten ondergaan. Ook Komans had sporen van deze ziekte, die toen op Bangka nogal eens voorkwam. Berri-berri is een avitaminose die veroorzaakt wordt door het gebrek aan verse groenten, een ernstig vitamine-B-tekort.

Nu dokter Böttger ging vertrekken moest hij vendutie houden en Donck werd aangewezen als vendumeester. Het stond zo in de voorschriften: als een officier vendutie hield moest een andere officier als vendumester optreden.

De dokter en zijn vrouw, die zich beiden weinig hadden laten zien, waren niet zo populair. Donck had er weinig voor gevoeld, maar toen de arts zelf en de commandant hem dit verzochten, nam hij het toch maar aan. Deze vendutie had nog heel wat voeten in de aarde, want Donck schrijft er een paar keer over, ook als de nieuwe arts is aangekomen:

's Avonds bij Böttger, waar alles voor de verkoping gereed stond, een en ander besproken. Zij vroeg mij toen: wat zal naar uw mening de verkoping opbrengen mijnheer Donck? Er stonden nog anderen bij; een antwoord wilde ik ontwijken maar dat lukte mij niet; ik zeide toen, voor velen een raadsel, 2 of 3-duizend. Een verdere explicatie wilde ik niet geven'.

Een paar dagen later vond de vendutie van de militaire dokter plaats:

'Baden, kleden en ontbijten en toen naar de vendutie; deze duurde van 10 tot 2.

De volgende dag werd het voortgezet. Hij die vendutie houdt heeft te zorgen dat de bezoekers whisky-soda en later een paitje (borrel) krijgen.

Dit geldt uiteraard alleen voor de lui die geregeld komen. Op zo'n vendutie komt ook de eenvoudige kampongbewoner die hoopt voor een prikje het een of ander machtig te worden. Zo gaat de keuken-inventaris meestal naar die lui. Er was ook een grote inlander die aasde op een kookpan maar telkens ging de koop aan zijn neus voorbij omdat hij niet te veel wilde betalen. Toen de laatste pan onder de hamer kwam greep hij al zijn moed bijeen en bood een gulden. Reeds riep de afslager voor de tweede keer: niemand meer dan een gulden toen ik er een kwartje bovenop zette.

De arme kerel zette zo'n armoedig gezicht dat de gehele kamer bulderde van het lachen. Maar toen ik de pan voor f 1,25 had, gaf ik deze de arme kerel present, die boven de wolken van vreugde was'.

De vendutie bleek f 2,200,-- te hebben opgebracht wat dan toch nog redelijk meeviel. De dokter had echter gehoopt iets meer te ontvangen, maar ja, dat was nu niet het geval.

Over Bangka blijft het dagboek in mineur. Slangenellende

Dinsdag 24 juli schreef Donck mopperend in zijn dagboek:

'Onze inlandse soldaten hebben achter de benteng een stukje grond, waarop zij zo van alles mogen telen. Velen hebben daar ook een optrekje.

Er moet echter toezicht gehouden worden om te zorgen dat er geen ongerechtigheden gebeuren, zoals dobbelen. Al die ontelbare baantjes zijn voor luitenant Donck.

Praktische oefeningen, inwendige dienst, controleren van aangekomen magazijnsgoederen. Vrij geregeld ben ik dan ook van zes tot ruim elf uur in de weer.

En dan wat er 's middags of 's avonds nog komt. Allemaal snertdienstjes.

Zo moet ik vandaag in commissie met de dokter zijn apotheek opnemen. Geneesmiddelen welke niet meer deugdelijk waren afkeuren. Stel je voor, ik, die geen flauw benul van die zaken heb'.

Inderdaad voor al die zaken moest er een commissie benoemd worden en in elke commissie behoorde weer een officier te zitten. En zo was het altijd vanzelfsprekend dat de tweede officier van de post, Donck, en niet luitenant Van Buuren, daarvoor opdraaide.

De nieuwe dokter, een vrijgezel, werkte zich niet zo gemakkelijk in; hij bleek wat stug te zijn. Bovendien werd hij eind juli 1900 zelf ook ziek, want hij kon slecht tegen het warme klimaat op Bangka.

'Er valt hier dan ook heel veel regen. Het vocht is ook oorzaak dat fotolijsten uit elkaar vallen, ingebonden boeken en albums zich begeven, het papier geel wordt, je kleding uitslaat, het is alles even beroerd.

's Avonds is de temperatuur 28° en 's avonds heel laat 22; overdag in de zon haalt de thermometer tegen de 40°.

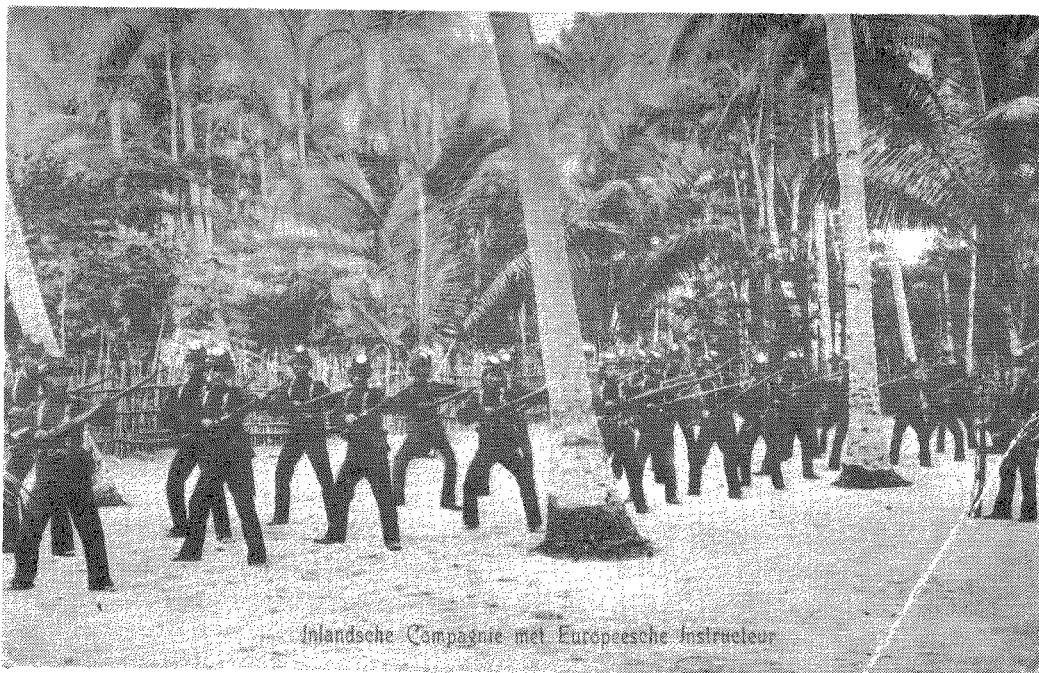
In die tijd gebruikte men de graden van de schaal van Fahrenheit; voor de lezer van nu hebben wij de getallen naar de graden van Celsius omgewerkt.

En eind juli het bericht over de Chinese opstandelingen die voor het gerecht gekomen waren:

'Las vandaag in de courant dat het Hoogerechtshof te Batavia van de 74 chinese rebellen zes ter dood veroordeeld heeft; 62 krijgen 20 jaar kettingstraf, terwijl er zes werden vrijgesproken'.

Dat is dus een hard vonnis hoewel het aantal doodstraffen verminderd was in vergelijking met de vorige uitspraak.

Of de vonnissen wel ooit zijn uitgevoerd wordt niet vermeld.

Inlandsche Compagnie met Europeesche Instructeur

Deze oude foto geeft een beeld van onze inlandse militairen.

Men ziet ze hier in hun velduniformen onder leiding van een Europese sergeant oefeningen in linie met de bajonet uitvoeren.

Het zou best achter de benteng van het detachement in Bangka kunnen zijn.

Op de achtergrond klappers en vruchtbomen, wellicht een groentenkraal.

Ook een houten afscheiding (pagger) is zichtbaar om het detachement tegen verrassingen te vrijwaren.

(Foto beschikbaar gesteld door ons bestuurslid de heer mr. Ch. L. M. Schaepman).

Eind augustus 1900 lichtte Donck ons voor over de gevaren van de rimboe op Bangka: 'Vandaag tot de conclusie gekomen dat ik zeker in twee maanden geen andere vruchten heb gegeten dan pisang; men ziet hier in het binnenland niets anders. Daarentegen krioelt het hier van slangen. Als men 's avonds voor zonsondergang op een stille weg wandelt, zie je vaak een slang oversteken; hoort het dier iets dan richt hij zich op en kijkt in het rond onder het uitsteken van zijn tong. Is het weer stil dan kruipt hij verder'.

En met de soos vlot het evenmin, want Donck blijkt over een zekere periode de enige bezoeker te zijn. Hij hoeft althans niet te dringen voor de courant, want hij is de enige lezer van de NRC-maileditie.

Op de kleine buitenpost waren inmiddels een paar moeilijkheden gerezen die het vermelden eigenlijk niet waard zijn: standsverschil en dus komen er niet zo veel mensen in de soos. Ook niet leuk als je in een kleine gemeenschap leeft.

Een paar dagen later volop slangenellende:

'Op weg naar het schietterrein kwam ik een troepje mannen en vrouwen tegen die mij voor een meisje een glas cognac vroegen. Het kind was door een slang gebeten en nu was een glaasje cognac zo goed. Later vernam ik van de dokter, waarheen ik de mensen had verwezen, dat alcohol wel goed was, maar men moet blijven lopen en dan tevens medische hulp inroepen'.

Er is in het dagboek geen melding dat het kind is doodgegaan; de cognac heeft blijkbaar geholpen.

Koninginnedag op 31 augustus 1900

In de maand augustus was het steeds onduidelijk geweest of het feest in de soos nu wel of niet zou doorgaan. Op 31 augustus was koningin Wilhelmina jarig en op het laatste moment besloot men dan toch maar een feest te organiseren.

De koninginnedag van 1900 werd, evenals het feest in de tangsi, een erg geslaagd evenement: 'De grote feestdag: klokke vijf luidden de kanonschoten het feest in dat echter om half negen pas een aanvang nam. Wij hadden volksspelen georganiseerd; een stukje kernesse d'été, een schiettent, waaraan ook dames en heren hun vermaak konden hebben.

Het feest was goed geslaagd. Na het soepeten, om half elf, konden de soldaten hun hart ophalen met dobbelen, dat is voor hun toch de grootste attractie.

Het feest in de soos slaagde ook. Het was half vier voordat ik 's nachts in mijn bed kroop'.

Helaas, het bleek dat de beheerder van de soos, de mandoer, niet al te eerlijk was, want Donck betraptte hem daarop. Hij had zeker gedacht dat Donck tijdens het feest het met de controle niet zo nauw zou nemen.

Donck neemt het heft in eigen handen en verzoekt naar Atjeh te mogen gaan

En op 3 september diende Donck dan zijn officiële verzoek in om overgeplaatst te worden. Hij wilde naar Atjeh:

'Ik had tot september gewacht met het indienen van een verzoek tot overplaatsing bij een der veldbataljons en de overplaatsing te doen geschieden in het belang van de dienst want anders moet ik die reis zelf betalen.

Wordt het verzoek toegestaan dan wordt het Java of Atjeh'.

Blijkbaar was het dus in die dagen zo dat bij een overplaatsing niet in het belang van de dienst - en wie bepaalde dat nu? - men zelf de kosten moest betalen, een maatregel die wij thans niet meer kennen. Het werd een spannende tijd. Op een nacht schreef hij in zijn dagboek:

'Toen ik om vijf uur naar de mandikamer ging om het frisse water over mijn body te laten stromen, (vijf uur is het klokje van opstaan voor ons militairen) hoorde ik de post voorbij komen'.

Het was daarom zo'n spannende tijd, omdat Donck medio september had vernomen, dat hij naar Muntok zou gaan met de overtollige manschappen. Maar hij wist nog niet of hij vandaar door zou gaan naar Java dan wel naar een andere bestemming. Die overplaatsing kon nog wel even uitgesteld worden, want eind september was het rekest ingediend voor een speciale overplaatsing naar Atjeh en daar moest nog bericht op komen. Inmiddels begonnen er plaatselijk al enkele afscheidsfeestjes. Donck zou Pangkal Pinang niet onopgemerkt verlaten!

Medio oktober kwam de nieuwe commandant van de garnizoenscompagnie van Bangka, kapitein J. van Swieten, een paar dagen inspectie houden. Er waren daarbij wel enige bemerkingen. De methode van inspectie houden beviel onze luitenant niet en hij zei daarvan in zijn dagboek:

'Kapitein van Swieten hield vanmorgen de traditionele inspectie; als ik later wat te vertellen heb, verander ik dat stellig; het is een hangen van jewelste'.

Intussen had de kapitein teneinde de kwestie van Donck's overplaatsing niet te laten slepen, alvast bepaald dat als de overplaatsing naar Atjeh voor de eerste november nog niet officieel 'door' zou zijn, hij alvast naar Muntok zou komen. Donck wist toen in ieder geval waar hij aan toe was en de plannen voor zijn vendutie konden nu definitief worden gemaakt.

Donck krijgt zijn overplaatsing te horen . . . . uit de krant:

Op 22 oktober kregen we de volgende verrassende ontknoping:

'De post was aangekomen; wij keken even de couranten in toen Berkhout uitriep:

Luister Donck, overgeplaatst tot nadere indeling bij de troepenmacht te Atjeh.

Hoe groot is mijn vreugde. Niet alleen van Bangka weg, maar naar Atjeh.

Om daar wat meer te leren van de praktijk'.

Het was er dan eindelijk door maar nog niet helemaal officieel.

We zien hier weer eens ten overvloede dat de overplaatsing reeds in de civiele courant stond, terwijl er nog geen militair bericht noch bij de kapitein noch bij de buitenpost zelf was.

De vendutie die al op 25 oktober werd gehouden werd een meevaller:

'Om twaalf uur kwamen Komans en Berkhout terug van de vendutie; de zaak had ruim f 800, -- gebracht; verbazend veel. Alles en alles had mij niet meer dan f 400, -- gekost; in Batavia zou ik er hoogstens f 100, -- voor gekregen hebben.

De luitjes hebben reusachtig opgejaagd.

Toen de lui van de vendumeester hoorden dat ik het verkopen van jenever verboden had en in de goedang (berghok) drie halve flessen champagne ontdekten, werden deze verkocht tot een gezamenlijke prijs van f 320,--, Dat was de wraak'.

Om deze getallen even tot ons te doen spreken, noteren wij dat het salaris van de tweede-luitenant toen circa f 170,-- per maand was. Tevoren was Donck namelijk naar de vendumeester geweest en had hem gezegd:

'Ik wilde absoluut niet hebben dat er bittertjes zouden worden verkocht zoals de gewoonte is Men moest alles opdrinken'.

Reeds de dag vóór de vendutie hoefde Donck al geen dienst meer te doen.

Hij had zijn taken reeds alle geregeld. Zijn kakatoe was zojuist weggevlagen en was ergens in een kampong weer ontdekt. Donck had nog in alle drukte een beloning uitgelooft voor degenen die het dier zou terugbrengen! Hij moest nu aan een afscheidsdiner te zijner ere deelnemen bij de kapitein-Chinees, de heer Nam Seng en hij mocht -oosterse gastvrijheid - van de gastheer enge van zijn vrienden mee uitnodigen, het bekende clubje:

Het was een schitterende avond; om negen uur zaten wij aan tafel; ik had de ereplaats tussen mevrouw Nam Seng en mevrouw Van Buuren, respectievelijk de echtgenoten van de kapitein-Chinees en van de militaire postcommandant, inderdaad de 'groten' van de plaats.

De gastvrouw was bijzonder aardig voor mij. Zij bediende mij als was ik haar kind.

Telkens was het 'ad fundum', maar Donck was verstandig.

Het diner was heerlijk, de champagne fijn, de gezelligheid groot. Nam Seng vroeg mij zijn speech in het maleis te mogen houden in verband met zijn moeder en vrouw die het hollands niet zo goed verstaan. Het was bijzonder aardig en nu moest ik spreken en ik begreep dat ik nu ook in het maleis moest spreken. Ik bracht het er goed af. Na deze speech verzocht Nam Seng mij om nu de tafel was afgelopen mij te beschouwen als heer en meester in zijn huis.

We hebben pret gemaakt tot vier uur in de morgen. Een ieder had zich dol vermaakt'.

Tijdens een feestmaaltijd bij Chinezen in de Oost moest men zich als eregast letterlijk laten volstoppen. Zou men dit niet doen, dan zou men gastheer en gastvrouw deerlijk krenken.

Een speech hoorde verder tot de verplichte nummers van de eregast.

Donck ontroerd: het daverende afscheid te Pangkal Pinang

Zondag 28 oktober 1900 was de grote dag. Donck verliet Pangkal Pinang: dit ging inderdaad niet ongemerkt voorbij:

'Om zeven uur was ik alweer op, ging met Komans naar beneden.

Ik wil de dames nog even de hand drukken. Bij de ene familie gingen wij zitten want daar wilde men persé voor het laatst nog een glas champagne met mij drinken; dit was een Chinese familie. Om half twee waren we weer boven. Na de rijsttafel een dutje gedaan. Toen de laatste stukken in de koffer. De tandoe (draagstoel) in orde gemaakt en toen nog even naar de kapitein-Chinees om zijn vrouw goedendag te zeggen.

Ook hier nog even een glas champagne. Intussen had Komans mijn tandoe in een slaapkoets herschapen. Komans had mij 's middags gezegd: 'Donck ik zorg voor alles.

Jij mag niets meer regelen, laat alles aan mij over.

'Zo zag ik tot mijn verbazing dat twaalf koelies kwamen, mijn tandoe en grote kist op-
pakten en er vandoor gingen. Ik begreep toen dat Komans mij met het karretje zes km verder
zou brengen. Voor het laatst at ik met Komans, wij beiden alleen. Mijn eetlust was echter
verdwenen; later kwam Van Buuren die net voor een donderbui binnen was. Gelukkig werd
het spoedig droog en toen hoorde ik muziek; daar kwamen alle heren en bekenden met de
muziek aangemarcheerd. Fakkels brandden voor en langs de stoet. Een laatste groet aan het
huis waar ik zo menigmaal met Komans vertrouwelijk had zitten praten en daar marcheerden
wij af. De muziek speelde er goed op los, voetzoekers en ander vuurwerk werd afgestoken
maar toen wij het chinese kamp naderden was daar alles heel verlicht.

Velen stonden buiten om een oorverdovend vuurwerk af te steken.

Mijn gemoed was vol; diep onder de indruk trokken wij verder. Bij het einde der kampong
stonden de karretjes, zeker wel dertien, die ons verder zouden brengen.

Ik zat bij Komans en toen ik weer mijn stem meester was sprak ik met hem over deze onver-
getelijke sympathie. Ja kerel, zo'n afscheid heeft nog geen resident gehad!

Bij kampong Katje werd uitgestapt. Een groot dak staat hier over de weg, feitelijk een
overdekte doorgang. Aan beide zijden staan bale-bale (houten rust- en slaapbanken).

Hier was alles verlicht. Op de bale-bale stonden gedekte tafels waarop glazen en flessen
champagne. Het was hier dat de kapitein-Chinees mij nog een laatste vaarwel toeriep.

Diep bewogen drukte ik allen stevig de hand, stapte in de tandoe en voort ging het, de
duisternis in. Een nieuwe episode zou beginnen, maar aanvankelijk had ik alle moeite mijn
gevoel van ontroering meester te blijven. Moeite noch kosten had men gespaard om mij in
de laatste dagen ondubbelzinnig te doen blijken de warme genegenheid welke Pangkal Pinang
jegens mij koesterde. Heel veel liet ik achter maar een onvergetelijke indruk nam ik mede,
de onbekende toekomst tegemoet'.

Wij behoeven hier nauwelijks commentaar bij te plaatsen: het dagboek spreekt voor
zich zelf . . . . . En, laten we wel zijn: Donck zal ook wel lichtelijk veel gedronken hebben
als we dat eens gaan uitrekenen . . . . .

We kunnen ons eveneens best voorstellen dat Donck doodmoe was. Dat klopt ook, want hij
was gestart om elf uur in de avond en was de volgende dag tegen twaalf uur in de middag
op een rustpunt aangekomen bijna midden op het eiland. Hij had toen hemelsbreed 55 km
in de draagstoel afgelegd. Langs de weg zal dat aanzienlijk meer zijn geweest.

We weten al dat om de zoveel kilometer nieuwe dragers klaar stonden, die de draagstoel
in een run overgaven aan de volgende collega's en zo ging dat over het hele eiland, over de
allergrootste breedte, circa 120 km in vogelvlucht. Donck bleef op het rustpunt tot zes
uur; hij wandelde en zwom wat en daarna ging de tocht verder:

'In de pasanggrahan (primitief gouvernementalogenent) zorgt de mandoer (beheerder) voor
mijn eten terwijl ik in het heldere water een heerlijk bad heb genomen; in slaapbroek en
kabaja (een soort Indisch licht overhemd) wat rondgewandeld. Mijn dagboek na den eten
ingevuld. Zo werd het zes uur, het uur waarop ik weer verder zou gaan, een reis van vijftien
uren nog voor de boeg.

Donck kwam aan op de dag daarna; het was intussen 30 oktober geworden;

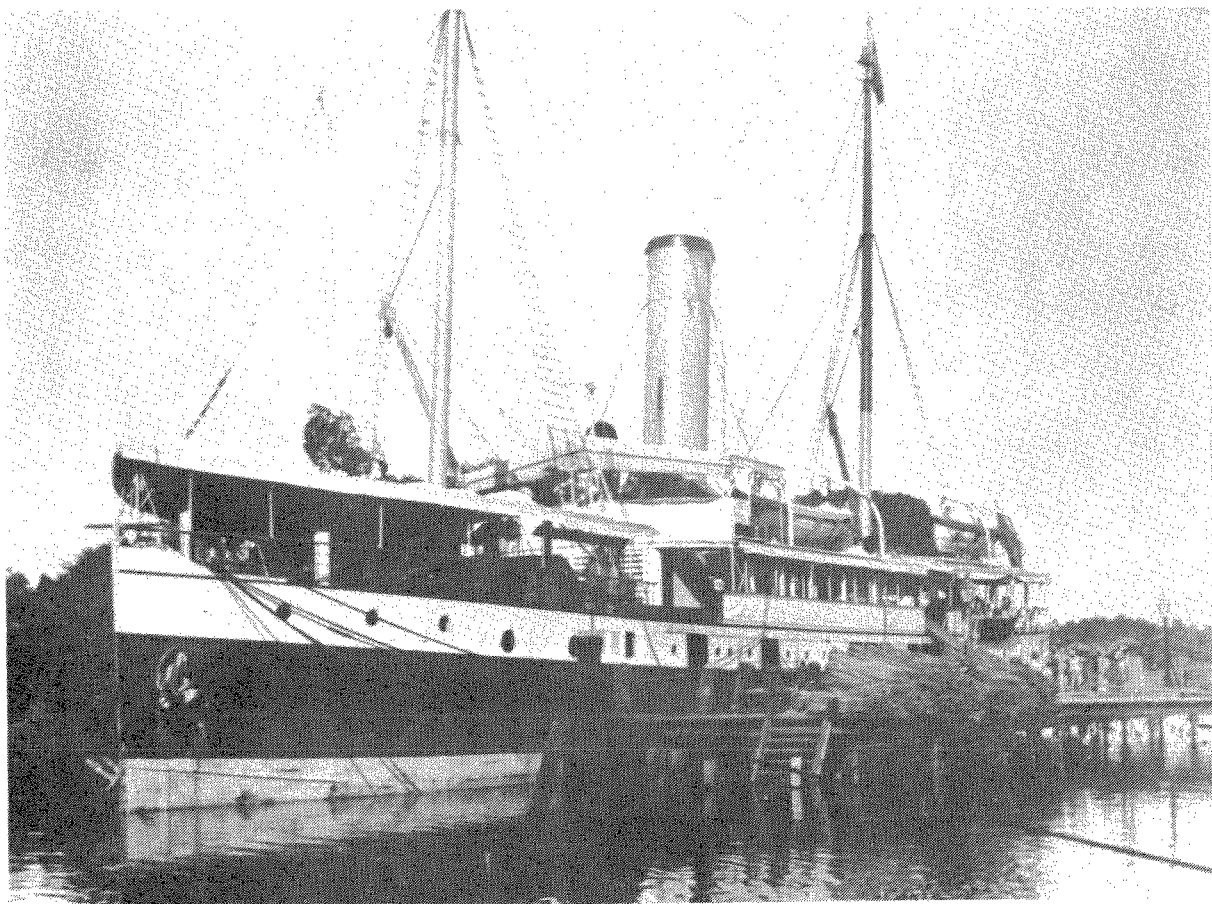
om negen uur in de morgen, arriveerde hij in Muntok bij de plaatselijk militair commandant van Bangka, kapitein Van Swieten.

In Muntok nog een paar dagen wachten op de boot naar Atjeh en dan . . . vaarwel Bangka

'Deze (kapitein Van Swieten) had op de toegezonden mansorder met potlood geschreven: 'Donck kan bij mij logeren'. Dit vond ik geen uitnodiging en wilde dus dit negeren maar Van Buuren had mij voorgעהouden dat ik zulke dingen niet zo nauw moest nemen. De huisjongen wees mij mijn kamer en na lekker gemandiet (gebaad) te hebben zette ik mij aan het ontbijt dat er goed in viel, want sedert twee uur vorige dag had ik niets meer gegeten. Intussen was mijn gastheer even van zijn bureau gekomen om mij te begroeten. Later maakte ik in marstenuw mijn officieel bezoek op zijn bureau. Ik vernam dat te Muntok op de boot een kapitein uit Palembang zou zijn die ook naar Atjeh gaat. In Muntok wat rondgewandeld. De kapitein is als gastheer bijzonder aardig. 's Avonds de soos ingelopen'.

De volgende dag, woensdag 31 oktober 1900 was het in Muntok een militaire feestdag in verband met de verloving van koningin Wilhelmina met hertog Hendrik. Er was een kegeltournooi en Donck ging er met zijn gastheer heen. Op het postkantoor vernam hij nog dat de voor hem bestemde post naar Pangkal Pinang was gezonden: wat een strop. Die brieven moesten weer over het hele eiland worden teruggedragen en over twee dagen zou de boot uit Muntok vertrekken. Hij zou de post nog niet kunnen krijgen . . . . . De 1e november was eigenlijk de laatste hele dag op Bangka. 's Avonds gaf kapitein Van Swieten een dineetje, waartoe hij de luitenanten en ook de collega die naar Atjeh ging, kapitein Goslings, mede had uitgenodigd. Het was uitermate gezellig en Donck moet de kapitein nu met heel andere ogen hebben gezien dan in de aanvang! Gelukkig kwam op de laatste dag, 2 november, de post uit Pangkal Pinang nog aan en dat was voor Donck wel prettig: weer bericht van zijn verloofde uit Den Helder. In de middag liet hij zijn bagage naar de pier brengen in afwachting van de komst van de boot:

'Deze kwam echter maar niet opdagen. Het werd avond en nog geen boot; na het avondeten naar de soos om een kaartje te leggen, maar toen het ruim twaalf uur was gingen wij maar naar bed. In het holst van de nacht (3 november) werd ik door de kapitein gewekt: 'Donck de boot is er'. Spoedig was ik gereed en na afscheid genomen te hebben liep ik naar de rede; vernam daar echter dat het de boot voor Palembang was. Dus, ik weer naar boven en naar bed. Om halfzes in de morgen werd ik nogmaals gewekt en thans was het goed! De kapitein deed mij uitgeleide. En zo verliet ik Bangka, waar ik ruim negentien maanden had doorgebracht. Op militair gebied had ik niet veel geleerd; wel echter had ik uitstekend kennis genomen van het leven der europeanen op de Buitenbezittingen. Ook het inlandse en het chinese leven was voor mij geen gesloten boek meer. Dankbaar was ik dat ik thans wegging maar dankbaar ook voor hetgeen ik had geleerd en ondervonden'.

Hier de 'Brouwer', een stoomschip van de K.P.M., waarmee Donck van Bangka naar Atjeh reisde.
(foto Bureau Maritieme Historie, 's-Gravenhage, nr. 57079).

Met het kriecken van de dag sloop ik mij in op 'De Brouwer' van de K.P.M., een klein schip met vele passagiers, zowel hut- als dekpassagiers.

De gezagvoerder herkent mij terstond; hij is met broer Piet goed bekend; in Tandjong Priok had ik met hem al eens kennis gemaakt. Hij vertelt mij, dat hij haast heeft, zodat wij dan ook spoedig onder stoom zijn en Bangka achter ons laten. Mijn hut moet ik met een collega delen, wat geen bezwaar oplevert. Zodra de schroef gaat draaien en wij de vrienden op de pier voor het laatst hebben toegewijfd, nemen wij aan de ontbijttafel plaats.

Fijn weer op zee te zijn; de gehele dag heb ik mijn heil aan dek gezocht maar na het avondeten verdwijn ik naar kooi, om de achterstand in te halen'.

En zo ging Donck thans een nieuw avontuur tegemoet, zijn verblijf op Atjeh, iets wat hij altijd gewenst had. Het was zaterdag 3 november 1900.

(wordt vervolgd).

CORRECTIE

van de legenda bij de kaart van Batavia en zijn forten, behorende bij het artikel van A. F. Lancker, 'Een inleidende beschouwing over de fortificaties van Oud-Batavia' en afgedrukt in 'Mars et Historia, 12e Jaargang nr. 5, p. 160 en 161.

○ fort(je), redoute, torèn,

□ kasteel, citadel.

△ batterij, schans, retranchement.

BOEKAANKONDIGINGEN

J. F. Teupken, De Koninklijke Nederlandsche Troepen, Facsimile-uitgave van de Walburg Pers Zutphen, onder auspiciën van de Sectie Krijgsgeschiedenis van de Koninklijke Landmacht, formaat 33 x 23 cm., prijs f 187,50 (ISBN. 906011.284.9).

Onlangs verscheen bij de Walburgpers te Zutphen een facsimilie-uitgave van het bekende werk van J. F. Teupken. 'Beschrijving hoedanig de Koninklijke Nederlandsche troepen en alle in militaire betrekking staande personen gekleed, geëquipeerd en gewapend zijn'. De auteur van het oorspronkelijke werk was werkzaam als ambtenaar op het Departement van Oorlog. Uit hoofde van zijn functie had hij te maken met de grote hoeveelheden regelingen op het gebied van de kleding en uitrusting van het Nederlandse leger. Hij zette deze allemaal op papier en liet ze, verluchtigd met fraaie afbeeldingen in 1823, in boekvorm uitgeven. De tekeningen werden voor het merendeel vervaardigd door Bartholomeüs van Hove, een bekend figuur in de Haagse kunstwereld uit die tijd. Dink Sluyter maakte de meeste gravures.

Dat Teupkens initiatief zeer op prijs werd gesteld, blijkt uit het feit dat koning Willem I op voorstel van de commissaris-generaal (d. w. z. minister) van Oorlog, d'Aubremé, hem als gratificatie een bedrag van f 500, -- toekende.

Het is zeer toe te juichen dat dit belangwekkende werk, waarvan de originele exemplaren uit 1823 slechts nog verkrijgbaar zijn op veilingen en in antiquariaten en dan nog tegen zeer hoge bedragen, nu in facsimile is verschenen. Ons lid, H. L. Zwitzer, werkzaam bij de Sectie Krijgsgeschiedenis, verzorgde voor deze uitgave de inleiding, die van hoog gehalte is.

J. van H.

C. A. Heshusius, *Geschiedenis van de cavalerie en pantsertroepen van het KNIL*, uitgave van het I. U. B., Emmen. Prijs f 12, --.

In eind september 1978 verscheen in beperkte oplage van de hand van kolonel der cavalerie b. d. C. A. Heshusius, als vrijwillig medewerker verbonden aan de Sectie Krijgsgeschiedenis K. L., een uitgave met grepen uit de geschiedenis van de cavalerie en de pantsertroepen van het KNIL van 1814 - 1950.

De omvang is 100 bladzijden met circa 60 unieke foto's en enige kaarten.

De uitgave is mogelijk geworden door steun van de Vereniging Officieren Cavalerie (V. O. C.) en wordt verzorgd door de Inrichting tot het Uitgeven van Boekwerken (I. U. E.). De paardencavalerie, pantserwagens en de tanks van het KNIL, zij allen passeren de revue. Het verhaal loopt vanaf het begin van de vorige eeuw, via de Java-oorlog van Dipo Negoro, de expedities naar Atjeh, Boni en Bali naar de crisisjaren van 1930. Verder komen uitgebreid ter sprake, de venijnige gevechten tegen de Japanse overmacht in 1942, de politionele akties en de opheffing van het KNIL in 1950.

Voorbij trekken van paarden, pantserwagens en tanks van een zo onbekend Nederlands leger, dat langer dan een eeuw bestaan heeft in de gordel van smaragd en waarin mensen uit Nederland en hun inlandse krijgsmakkers broederlijk met en naast elkaar dienden. Het boek kan uitsluitend worden verkregen door het gireren van f 12, -- per exemplaar naar de postgiro rekening van C. A. Heshusius, nr. 64.00.09 te Den Haag onder vermelding: ' . . . exemplaren boek KNIL cavalerie-pantsertroepen'. Bij dit bedrag zijn de portokosten binnen Nederland inbegrepen. Een eventuele winst zal worden overgemaakt naar de Stichting Pentjoet-Fonds te Bloemendaal. Dit fonds voorziet in de kosten voor de restauratie van het Nederlandse militaire ereveld in Atjeh (Noord-Sumatra) te Kuta Radja, thans Banda Aceh geheten, alwaar ongeveer 2200 onzerzijds gesneuvelden of aan hun verwondingen of door ziekte overleden militairen begraven liggen. De begraafplaats, die niet onder Oorlogsgravenstichting valt was in 1971 geheel verwaarloosd. De restauratie is toen door het Fonds ingezet doch nog lang niet voltooid.

C. A. H.

J. C. T. van Blommestein, *De Grebbelinie, van militair verdedigingswerk tot cultuurhistorisch erfgoed en natuurmonument*. Uitgave onder auspiciën van de Stichting Menno van Coehoorn. Prijs: f 6, 25.

Uit de circulaire waarin het verschijnen van dit boekje werd aangekondigd citeren wij het volgende:

'In dit boekje wordt het ontstaan van deze verdedigingslinie en zijn functie sinds de 17e eeuw belicht, alsmede de bestemming van gedeelten van deze linie tot natuurmonument van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Aan het Staatsbosbeheer werd ook het beheer van dit reservaat toevertrouwd. Het boekje wordt afgesloten met een suggestie omtrent het te voeren beheer op grond van een aantal aangegeven grootheden, te weten: vroegere militaire geschiedenis der werken, vestingbouwkundige betekenis, landschappelijke vormgeving, beheerssituatie en milieukundige kwaliteiten, mogelijkheden voor recreatief gebruik. Ook over restauratie wordt gesproken in verband met de cultuurhistorische waarden die hier aanwezig zijn. Ten behoeve van dit beheersaspect van het monument werden 15 reproducties opgenomen van de tekeningen der platte gronden, die de situatie aangeven van de werken rond 1870'.

Zij die in het bezit willen komen van een exemplaar van dit werkje kunnen dit bestellen door overmaking van f 6,25 op gironummer 63844 ten name van de penningmeester van de Stichting Menno van Coehoorn te Baarn onder vermelden van: 'Boekje Grebbelinie'. Bij de prijs zijn de portokosten inbegrepen.

J. v. H.

A.G. VAN DER DUSSEN B.V. Hondstraat 5, 6211 HW Maastricht
(tel. 043 - 15119)

(Munten, Penningen, Eretekens en Numismatische Boeken)
zendt U gaarne een uitgebreide literatuurlijst betr. nederlandse en
buitenlandse eretekens.

ANTIQUARIAAT

i Prentenkabinet m. soesman V.O.F

Uitgebreide en veelzijdige collectie
antieke gravures, kaarten en plattegronden.

Oude en zeldzame boeken.

Restauratie van oude prenten.

Oostzeedijk 350 - 3063 CD - Rotterdam
tel. 010 - 11 11 93 - 20 77 27

Dagelijks geopend van 12.00 uur tot 17.30 uur.

CORRESPONDENTEN:

- (3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden.
- (4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHIEDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, Venray.
- (5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum en
C. van Ekeris, Anslstraat 183, 's-Gravenhage.
- (6) 'WAPENS EN MUNITIE'
o.l.v. J. Lenselink, Oxfordlaan 49, Leiden.
- (7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage.
- (8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda.
- (9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS'
o.l.v. M.K. Zaagman, Ds. van den Boschlaan 225, Rijswijk (Z.-H.).
- (10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. Prof. Dr. H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, Heelsum.
- (11) 'TWEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, Porcelainvlinder 5, Leiden.
- (12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroom, Heerenstraat 9-11, Buren.
- (13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Stichting voor Banistiek en Heraldiek, 'Huize Midgaard', Aan de Brink, Muiderberg.
- (14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. Drs. J.C. van Dijk, Grifffhorst 16, Leusden - C.
- (15) 'KONINKLIJKE MARINE'
o.l.v. L.L. von Munching, Middelweg 85, Wassenaar.
- (16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 50, Haarlem.
- (17) 'MILITAIRE FOLKLORE' o.l.v. F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, Ermelo.
- (18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Beukenlaan 3, Nijkerk, J. van den Berg, Cronestein 85,
Gouda en J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, Heemstede.
- (19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en P.C. Boer, Waterklaver 2, Gouda.
- (20) 'KNIL'
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem.
- (22) "MILITAIRE GEDENKTEKENS" (correspondentschap in oprichting)
o.l.v. J.C. Hopperus Buma, Huygenslaan 18, Amersfoort.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

- (1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.